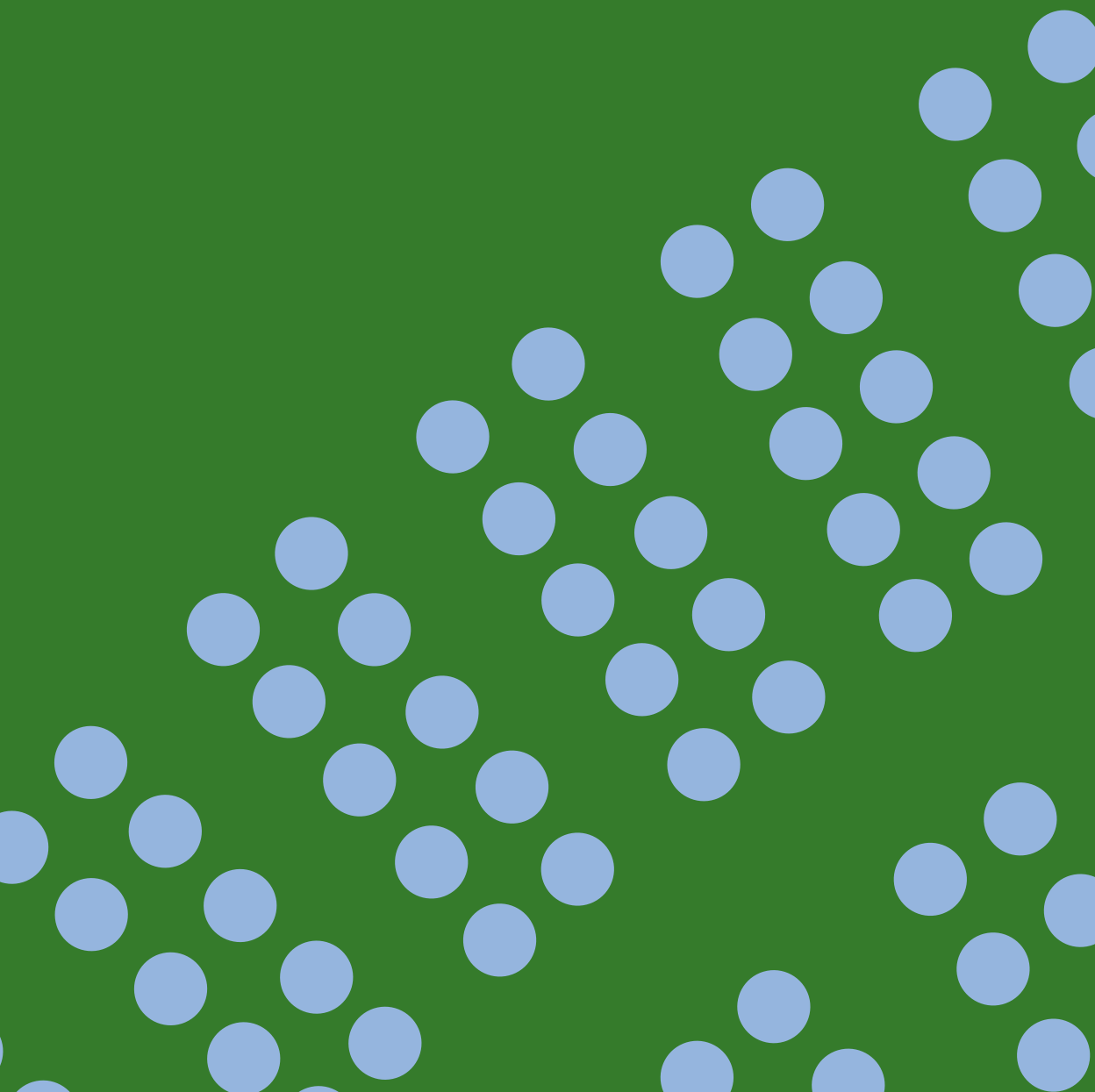

Rapporter från riksdagen 2025/26:RFR5

Utbildningsutskottet UbU och Kulturutskottet KrU

Utbildnings- och kulturutskottens offentliga sammanträde om läsning

Utbildnings- och kulturutskottens offentliga sammanträde om läsning

ISSN 1653-0942
ISBN 978-91-7915-164-5 (tryck)
ISBN 978-91-7915-165-2 (pdf)
Tryck: Riksdagstryckeriet, Stockholm 2025

Innehållsförteckning

Förord4

Program5

Deltagare.....7

Uppteckningar.....12

Bilaga

Presentationer51

Förord

Utbildningsutskottet och kulturutskottet anordnade tisdagen den 21 oktober ett gemensamt offentligt sammanträde på temat läsning. Utskotten ville lyfta läsningen och hämta in kunskap om såväl läsförmåga som läslust. Vid sammanträdet deltog bl.a. representanter från myndigheter, olika aktörer inom läsfrämjande och forskare.

I det följande redovisas programmet, en utskrift av de uppteckningar som gjordes av anförandena, samtalen och frågestunden samt talarnas bildpresentationer.

Stockholm i november 2025

Fredrik Malm
utbildningsutskottets ordförande

Mats Berglund
kulturutskottets ordförande

Annika Pontén
kanslichef, utbildningsutskottet

Carin Khakee
kanslichef, kulturutskottet

Program

Utbildnings- och kulturutskottens offentliga sammanträde om läsning

Tisdagen den 21 oktober 2025 kl. 9.00–12.00

Riksdagen, Andrakammarsalen

- 9.00–9.05 **Sammanträdet öppnas**
Fredrik Malm, utbildningsutskottets ordförande
- 9.05–9.15 **Inledning om läsningens betydelse för utbildning, bildning och delaktighet i samhällslivet**
Katti Hoflin, kulturchef, Västra Götalandsregionen

Pass 1: Läsförmåga

- 9.15–9.35 **Läsförmågan över tid och i ett internationellt perspektiv – Sveriges resultat i tre internationella undersökningar: Pirls, Pisa och PIAAC**
Skolverkets arbete med läsfrämjande insatser
Joakim Malmström, generaldirektör, Statens skolverk
Anna Castberg, avdelningschef, Statens skolverk
Tammi Gustafsson Nadel, undervisningsråd, Statens skolverk
- 9.35–9.45 **Svenska Akademiens arbete med läsfrämjande insatser**
Mats Malm, ständig sekreterare, Svenska Akademien
- 9.45–10.05 **Samtal om läsförmåga och undervisning i läsförmåga på alla utbildningsnivåer**
Agneta Gulz, professor i kognitionsvetenskap med inriktning mot lärande och undervisning, Lunds universitet
Michael Tengberg, professor i pedagogiskt arbete, Karlstads universitet
 Samtalet leds av *Anders Ygeman*, utbildningsutskottets vice ordförande
- 10.05–10.25 **Kaffepaus**

Pass 2: Läslust

- 10.25–10.35 **Svenskarnas läs- och bokvanor**
Mats Granér, direktör, Myndigheten för kulturanalys
- 10.35–10.45 **Kulturrådets arbete med läsfrämjande insatser**
Kajsa Ravin, generaldirektör, Statens kulturråd
- 10.45–10.55 **Booktok – världens snabbast växande virtuella bokklubb**
Jasmine Darban, bokinfluerare
- 10.55–11.15 **Samtal om läslust och värdet i att fortsätta läsa genom livet**
Anja Gatu, ordförande Sveriges Författarförbund
Åse Hedemark, docent i biblioteks- och informationsvetenskap, Uppsala universitet
Samtalet leds av *Malin Danielsson*, kulturutskottets vice ordförande
- 11.15–11.55 **Frågor från utskottens ledamöter**
- 11.55–12.00 **Sammanträdet avslutas**
Mats Berglund, kulturutskottets ordförande

Deltagare

Medverkande

Booktok

Jasmine Darban, bokinfluerare

Karlstads universitet

Michael Tengberg, professor

Lunds universitet

Agneta Gulz, professor

Myndigheten för kulturanalys

Mats Granér, direktör

Statens kulturråd

Kajsa Ravin, generaldirektör

Statens skolverk

Joakim Malmström, generaldirektör

Anna Castberg, avdelningschef

Tammi Gustafsson Nadel, undervisningsråd

Svenska Akademien

Mats Malm, ständigt sekreterare

Sveriges Författarförbund

Anja Gatu, ordförande

Västra Götalandsregionen

Katti Hoflin, kulturchef

Uppsala universitet

Åse Hedemark, docent

Inbjudna deltagare

Barnboksinstitutet

Amanda Idberg

Sofia Gydemo

Åsa Warnqvist

Berättarministeriet

Dilsa Demirbag-Sten

DIK

Johanna Alm Dahlin

Elevernas riksförbund

Vidar Ekman

Expertrådet för läsning

Jenny Edvardsson

Ann-Christin Källman

Göteborgs universitet

Ann Boglind

Institutet för språk och folkminnen

Gabriella Sandström

Kulturdepartementet

Irene Beertema Strømmer

Matilda Berggren

Sofi Knutas

Kungliga biblioteket

Karin Grönvall

Oskar Laurin

Lärarstiftelsen

Malin Tufvesson

Lisa Heino

Läromedelsföretagen, Liber AB

Hernan Ruiz

Läromedelsföretagen, Sanoma Utbildning

Mattias Nykvist

Amanda Schött Franzén

Läsfrämjarinstitutet

Marlen Eskander

Fardosa Omar

Läsrörelsen

Elisabet Reslegård

Moderaternas partikansli

Carolina Bringborn

Myndigheten för tillgängliga medier

Jannica Hedlund

Åsa Hemingway

Nordung

Mischa Sloth Carlsen

Specialpedagogiska skolmyndigheten

Annika Haglund

Ylva Schön

Statens kulturråd

Pernilla Conde Hellman

Statens skolinspektion

Anna Säfström

Roger Thuring

Stockholms universitet

Nils Larsson

Svensk biblioteksförning

Silvia Ernhagen

Helene Öberg

Svensk biblioteksförning, Nationella skolbiblioteksgruppen

Jenny Nilsson

Svenska Akademien

Louise Hedberg

Tomas Riad

Svenska Bokhandlareföreningen

Maria Hamrefors

Sveriges Författarförbund

Ludvig Berggren

Åsa Nordlinder

Svenska Förläggareföreningen

Mikaela Zabrodsky

Sveriges Kommuner och Regioner

Erik Peurell

Sveriges Lärare

Anna Olskog

Sveriges Läsambassadör

Agnes Török

Sveriges universitets- och högskoleförbund

Sara Kjellberg

Jonas Tosteby

Sveriges Utbildningsradio

Maria Almström

Lisa Ydring Runhammar

Tiktok

Fredrik Timell

Universitetskanslersämbetet

Rikard Lingström

Gustaf Westin

Utbildningsdepartementet

Thérèse Biller

Anders Borgström

Tove Mejer

Uppsala universitet

Anna Nordlund

Utbildningsutskottet

Fredrik Malm (L), ordförande

Anders Ygeman (S), vice ordförande

Patrick Reslow (SD)

Linus Sköld (S)

Robert Stenkvist (SD)

Caroline Helmersson Olsson (S)

Marie-Louise Hänel Sandström (M)

Mats Wiking (S)

Jörgen Grubb (SD)

Rose-Marie Carlsson (S)

Oliver Rosengren (M)

Isabell Mixter (V)

Mathias Bengtsson (KD)

Niels Paarup-Petersen (C)

Anders Alftberg (SD)

Camilla Hansén (MP)

Robert Olesen (S)

Lars-Ingvar Ljungman (M)

Kent Kumpula (SD)

Kulturutskottet

Mats Berglund (MP), ordförande

Malin Danielsson (L), vice ordförande

Alexander Christiansson (SD)

Kristina Axén Olin (M)

Lars Mejern Larsson (S)

Jonas Andersson (SD)

Emma Ahlström Köster (M)

Magnus Manhammar (S)

Runar Filper (SD)

Ewa Pihl Krabbe (S)

Peter Ollén (M)

Vasiliki Tsouplaki (V)

Roland Utbult (KD)

Anna-Lena Hedberg (SD)

Pia Trollehjelm (SD)

Louise Thunström (S)

Anne-Li Sjölund (C)

Uppteckningar

Fredrik Malm, ordförande, UbU: Varmt välkomna till detta offentliga sammanträde, som utbildningsutskottet och kulturutskottet ordnar gemensamt här i riksdagens andrakammarsal! Det är en helt fantastisk sal – se er gärna omkring och titta upp lite grann så ser ni underbara målningar kring svensk historia.

Fokus för sammanträdet är läsning. Vi vill från våra utskotts sida verkligen betona och lyfta behovet av mer läsning i Sverige. Vi vill också inhämta mer kunskap om såväl läslust som läsförmåga. Vi är väldigt tacksamma för alla som har kommit hit i dag. Sammanträdet webbsänds också på riksdagens hemsida. Vi vill att ni ger oss möjligheter att lära oss mer och hjälpa oss att fundera mer kring dessa frågor. Jag vill särskilt säga att vi är väldigt glada för den dialog vi har haft med Svenska Akademien i förberedelsearbetet med detta seminarium.

Jag heter Fredrik Malm och är ordförande i utbildningsutskottet. Jag öppnar härmed sammanträdet. Vid min sida har jag Anders Ygeman, vice ordförande i utbildningsutskottet, Mats Berglund, ordförande i kulturutskottet, och Malin Danielsson, vice ordförande i kulturutskottet.

Jag vill varmt välkomna alla medverkande, som vi kommer att presentera under programmets gång. Vi har också alla andra här; det är väldigt mycket expertis i det här rummet från akademi, från myndigheter och från olika aktörer inom hela detta ganska breda område som spänner över både utbildning och kultur. Jag är glad att ni finns här tillgängliga för utskottets ledamöter för att kunna svara på frågor och föra dialog under dagen.

Innan vi börjar ska vi också notera att detta är skolbibliotekets dag i Sverige. Vi vill gärna lyfta fram skolbibliotekens roll för elevernas utveckling. Det är också bra att nämna att läslovet infaller nästa vecka, där det sker väldigt mycket aktiviteter runt om i Sverige för att främja läsning.

Ni har fått programmet, så vi sätter igång med en gång. Jag vill först välkomna vår inledningstalare Katti Hoflin, som är kulturchef i Västra Götalandsregionen och tidigare bland annat ordförande i Läsdelegationen. Katti kommer att tala på temat läsningens betydelse för utbildning, bildning och delaktighet i samhällslivet.

Katti Hoflin, Västra Götalandsregionen: Tack så mycket! Jag har bett att få en timer, och nu tickar den ned. Jag pratade med min älskling i morse, och han sa: Det låter som att du vill för mycket. Försök att hålla dig till ett budskap! Jag sa: Men det är ju så mycket jag har på hjärtat, och nu ska jag prata med de här människorna. De är så viktiga, och de sitter på möjligheten att fatta viktiga beslut! Han sa: Ett budskap, älskling! Jag ska göra mitt bästa. Det kan bli spretigt ändå.

Jag tackar för att ni har bjudit in mig för att inledningstala. Vi ska i dag ta del av forskares men också praktikers kunskap. Hur står det till med läsförmågan?

Myndighetschefer och andra viktiga aktörer kommer att redogöra för allt som vi gör, alla insatser för att öka läslusten.

Men varför är jag här? Jag tror att det kan ha att göra med att jag var en sådan där liten unge som det skulle gå åt pipan för på 70-talet, när jag var ett litet skilsmässobarn. Det var bara jag och min bästa kompis som var skilsmässobarn i hela skolan. Vi var ganska udda på den tiden. Vad är det som gör att vissa barn är resilienta och blir kulturchefer, till exempel, medan andra barn faller ur? Jag ska inte säga att jag har hela svaret, men jag har kanske genom min erfarenhet några viktiga nycklar som ni som beslutsfattare får med er att fundera på.

Låt mig säga något lite om ett övergripande tema: Hur kan man se till att lampan inte släcks i trean fyran utan att den fortsätter att vara tänd? Jag träffade Ungdomsbarometern i förra veckan, och de visar att lampan, alltså motivationen för att hänga i skolan och skynda sig dit och längta dit, släcks lite grann i trean fyran. Ni vet ju att varje unge som faller ur språk, läslust, kunskapsörst och motivation inte bara är en förlust för den enskilde så att man får ett kortare liv och alla möjliga jobbiga saker, utan det är en förlust för hela samhället.

Varför har jag då ägnat mig åt delaktighet och läsfrämjande under större delen av mitt yrkesliv? Jag tror att en nyckel kanske kan vara denna: Jag går i fyran och kommer hem från plugget. Jag är väl nio år. Jag kommer hem till farsan där han sitter vid köksbordet. Mamma hade ju stuckit, och det var jobbigt. Farsan sitter vid köksbordet. Jag har någonting på hjärtat, och jag berättar en lång historia för min pappa. Han sitter där och hummar och nickar. Och jag berättar, och till slut är jag klar. Då säger han: 47. Jag frågade: Vad menar du – 47? Han svarade: Det var 47 ”liksom” i den här berättelsen, Katti. Och ”liksom” är ett spännande fylldordsord. Men jag kan också tänka mig en hel del andra fylldordsord, såsom ... och så började han tala om andra fylldordsord. Jag zoomade ut och kände hur öronen höll på att explodera. Jag tänkte: Jäkla gubbe, jag ska aldrig mer berätta något viktigt för dig – aldrig! Sedan började jag tänka lite. Han hade ju ändå en poäng. Det kanske är dumt. Man kanske låter lite dum om man säger ”liksom” hela tiden efter vartannat ord. Jag fick någon form av känsla av att språk är makt. Jag vill ha ett nyanserat språk. Jag vill kunna uttrycka mig precis.

En annan grej som hade hänt i samma veva var att min mamma som sagt hade rymt, frigjort sig, kastat behå, färgat håret rött och så vidare. Hon var förskollärare och förskolechef. Hon klev upp på en barrikad. Det här var nästa år, 1975. Då skulle man gå från tre barn per personal till fyra barn per personal. Alla fattar ju att det bara blir förvaring. Det blir ingen pedagogisk verksamhet. Hur ska vi kunna se varenda unge?

För ungefär sju år sedan, tror jag att det var, var jag inbjuden för att inspirationstala i Jönköping för en stor grupp förskollärare och bibliotekarier som hade samverkat omkring läsfrämjande. Då föll det mig in att fråga dem om detta. Jag sa: Nu när jag har er här, och det ändå har gått ganska lång tid sedan 1975 undrar jag hur många barn ni har per personal i dag. Det blev ganska dålig stämning, om jag ska vara ärlig. Det blev riktigt tyst. Jag tänkte att jag

bara skulle vänta och se. Till slut var det någon som pep: 13 barn har vi. Och de andra fortsatte: Ja, vi har 12. Vi har också 12. Vi har 14. Jag anklagade inte dem för detta, men jag bara konstaterar att det inte är någon skillnad. Barndomen har inte ändrat sig väsentligt. Vi pluppar ut. Vi blir ett, två, tre, fyra och fem år. Vi går i förskolan.

Men förutsättningarna under den här barndomen har förändrats radikalt, även i skolan. Kommunerna måste prioritera inom ramen för sin budget. Det är inget konstigt med det. Nu föds det färre barn. Men behåller vi personalen? Nej, för det kan man inte, utan då måste man skära ned. Jag vill bara skicka med att barndomen fortfarande är barndomen. Min mamma är i rymden nu, så hon skulle nog vara glad att jag står på hennes barrikad här.

Jag har haft svårt att sluta tänka på det här. Jag fick en liten plattform i Kulturhuset här i Stockholm och blev chef för barn- och ungdomsverksamheterna och grubblade då över varför killar slutar läsa. Det kom många larmrapporter. Det här var 2008–2009. Det resulterade i att jag fick möjlighet att skapa ett bibliotek helt byggt på barnens delaktighet. Jag sa: Varsågod, ni har makten över platsen! Man måste vara mellan 10 och 13 år. Inga jobbiga stora tonåringar, inga snoriga småsyskon och inga föräldrar får komma in. Man ska kunna ligga ned, och man ska kunna laga mat om man blir hungrig. Man ska kunna hålla på med spel, spela musik och läsa böcker. Det var väldigt mycket. Barnen fick makten över den här platsen, och den finns i Kulturhuset. Ni får inte komma in där, för det har de bestämt. Men man kan ju ringa och be att få boka ett studiebesök.

Vi satte upp ett enda mål för verksamheten. Personalen – jag fick möjlighet att rekrytera sex stycken – och jag sa att vi ska ha ett mål. Bestäm målet! Vi tycker att barnen som kommer in hit ska känna så här när de går ut: Jag måste hit igen! Hur får man varje besökare att känna så? Barn är väldigt olika. Det glömmar man lätt bort. Vissa är farbröder redan när de pluppar ut. Andra är som popcorn och alldeles nykläckta på jordklotet. Man måste möta varje unge där de är. De ska längta tillbaka. Det har funkat väldigt bra. De läser och lånar som galningar, och de vill gärna komma tillbaka.

Jag kan inte sluta tänka på de här ungarna. Vi jobbar nu i Västra Götalandsregionen jättemycket med saker som vi inte har med att göra, till exempel skola, förskola och så vidare i något som vi kallar för fullföljda studier. Vi är ju en region, så vi har ansvar för hälso- och sjukvård, men vi ska inte hålla på med grundutbildningen. Men det gör vi ändå, därför att vi måste hjälpas åt. Annars blir det ohälsa i den andra änden.

Jag vill skicka med något till er. Titta er själva i spegeln och fundera som min mamma! Vad kan jag göra på den yta, med den plattform och med den makt som jag har under min tid här på klotet? Vill ni bli främjade i de här utskotten? Vill ni sitta i första klass och höra att ni inte riktigt når kunskapsmålen? Jag vill veta hur du har tänkt ta tag i det, Mats Malm. Det finns ju ändå kunskapskriterier här, och de är ganska svåra att förstå. Jag är akademiker men tycker ändå att de är svåra.

Alla kan inte gå igenom utbildningssystemet bara fokuserade på STEM som en industriell process. Alla ska inte bli ingenjörer. Vissa ska bli någonting annat. Forskningen är väldigt entydig: Det är olika grejer som motiverar oss. Man kan inte tvinga fram motivationen. Jag behöver inte nämna att jag alltid försöker ändra kärnämnen till musik, teater, dans, bild och form och slöjd. Nu sa jag det igen! Kan vi åtminstone försöka landa i STEAM, så att det handlar om konsten och att få plumsa ut i någonting som man bara älskar eller är motiverad för? Det behövs kanske ibland för att man inte ska tappa sugen i trean eller fyran, när det blir ett tuffare tempo.

Slutligen måste vi vuxna kunna förklara varför det är så avgörande att få ett rikt språk och att kunna läsa. Det måste vi kunna förklara för barnen. Varför? Jag vet varför. Det är inte för att det är nyttigt, utan för att detta är en livslång kompis som hjälper oss när existensens avgrunder öppnar sig, vilket de gör för oss alla i livet. Som jag sa till Dilsa nyss: Livet är inte för nybörjare. Har man fått tag i språk och litteratur har man alltid hopp.

Vi som träffar barn och unga kanske också ska tänka att vi inte ska prata så mycket utan försöka ha väldigt stora öron. Det som de faktiskt säger till oss att de behöver ska de också få möjligheten att testa och utveckla. De ska få lite mer ägarskap, kanske även över skolans värld.

Fredrik Malm, ordförande, UbU: Stort tack, Katti, för denna inspirerande inledning! Vi tar med oss mycket av det du har sagt: att möta barn där de är, att vilja att barn kommer tillbaka till biblioteken och att lyssna. Det finns en orsak till att vi har två öron men bara en mun. Vi noterar det också.

Vi går vidare i programmet och välkomnar generaldirektören för Skolverket, Joakim Malmström. Varmt välkommen!

Joakim Malmström, Skolverket: Stort tack för inbjudan till det här offentliga sammanträdet om läsning! Det är ett enormt viktigt och angeläget ämne. Det är så viktigt att jag, Joakim Malmström, som är generaldirektör för Skolverket, har sett till att ta med mig inte bara en utan två experter från myndigheten för att kunna ge en så adekvat bild som möjligt av det som vi har blivit ombedda att prata om. Jag har med mig analyschef Anna Castberg och undervisningsråd Tammi Gustafsson Nadel.

Vi ska prata om hur läsförmågan över tid har utvecklats i Sverige sett i ett internationellt perspektiv, utifrån tre internationella studier. Vi ska också berätta om hur Skolverket på olika sätt och med olika regeringsuppdrag jobbar med läsförbättrings insatser.

Läsutvecklingen börjar inte i årskurs 1. Den börjar tidigare än så. Den börjar redan i förskoleåldern, och den pågår genom hela utbildningen och genom hela livet. Därför måste också barns och ungas läsutveckling stödjas genom hela utbildningssystemet. Läsning och litteratur är ett gemensamt ansvar och inte något som är bara för svenskläraren eller skolbibliotekarien, även om de är oerhört viktiga – det ska sägas, så här på skolbibliotekets dag. Det är något

för hela skolans personal, för rektorer, för huvudmän och faktiskt för alla oss som samhälle.

För att alla elever ska kunna utveckla sin läsförmåga behöver de kunna avkoda text snabbt och korrekt och få rätt stöd i undervisningen för detta. Samtidigt växer verklig läsförståelse först när barnen också får utveckla sitt språk, sitt ordförråd och inte minst sin förmåga att tolka och reflektera kring det de läser. Läsuundervisningen i Sverige behöver vila på vetenskap, den behöver vara strukturerad och metodisk och den behöver vara språkutvecklande. Elever behöver lära sig hur ljud och bokstäver hänger ihop, hur man utvecklar flyt i läsningen och hur man förstår och tolkar texter. Lika viktigt är just att läsningen också får mening – att eleverna upplever att det som de läser faktiskt också angår dem.

Hur lyckas vi då med det här i dag? Hur lyckas vi med läsningen? Internationella studier som Pisa och Pirls ger en viktig bild av läget. De visar både saker som samhället kan vara stolta över och ett antal områden som kräver fortsatta insatser. Det ska Anna få berätta om nu.

Anna Castberg, Skolverket: Den graf ni ser framför er är resultatet från den internationella studien Pirls. Pirls är en studie där vi mäter hur det står till med läsförståelsen för våra fjärdeklassare. Vi kan jämföra hur det ser ut över tid i Sverige men också jämföra med andra länder. Om vi tittar på just den här grafen kan vi se att det i början gick nedåt för Sverige trots att vi startade i en ganska god position jämfört med OECD-genomsnittet. Sedan hämtade vi upp det i början på 10-talet för att sedan åter se en nedgång i vår senaste undersökning 2021. Om vi tittar på diagrammet kan vi också se den nordiska kurvan. Men den ser vi bara på slutet, för Norge gjorde om sitt system under resans gång.

Det är ungefär samma mönster vi ser om vi går vidare till nästa studie. Nästa graf ni får se här är Pisaresultaten. Pisa mäter, som ni kanske vet, flera olika förmågor, men nu är det just läsförståelsen vi tittar på. Där ser vi egentligen samma mönster – Sverige började relativt högt i en internationell jämförelse. Sedan gick det nedåt, och vi hade våra lägsta resultat 2012. Det tror jag att många av er minns. Sedan såg vi som sagt en återhämtning, för att sedan se ytterligare en nedgång de senaste åren. Vi kan väl också nämna att den senaste nedgången är en nedgång där vi har sällskap av flera andra länder. Även det nordiska snittet gick ned, och vi såg generellt sett samma sak i de andra OECD-länderna. Där får man väl vänta lite för att se vad det var som hade hänt. Var det något i skolsystemet eller i samhället i stort? Och vad handlade egentligen också om pandemin?

Det kan vara kul att veta att vi snart får en ny Pisaundersökning, det vill säga ”snart” i internationella studietermerna. Pisa 2025 kommer nästa höst, den 8 september. Året efter kommer nästa Pirls att publiceras. Då kommer det att vara intressant att följa resultatutvecklingen. Men det blir också intressant att följa något som har kommit att bli lite av en svaghet för Sverige, nämligen likvärdigheten i den svenska skolan. Det vi ser är att skillnaden mellan de

högst presterande och de lägst presterande eleverna aldrig har varit större än nu i de här mätningarna.

Vi ser också att andelen som inte når en grundläggande nivå i läsning har ökat. Om vi tittar på hur det ser ut i Pirls senaste undersökning ser vi att det var ungefär var femte elev som inte nådde upp till en grundläggande nivå. I Pisa var det ungefär var fjärde. Om man tittar över tid och går tillbaka till år 2000, när mätningen gjordes första gången, ser man att det såg något anorlunda ut. Då var det endast 13 procent som inte nådde upp till grundläggande nivå. Det har alltså skett en fördubbling av andelen som inte når upp till en grundläggande nivå i läsning i Sverige.

Vad beror det här på? Vi ser att hemresurser spelar en stor roll, alltså att socioekonomin slår igenom i resultaten. Vi ser också att migrationsbakgrunden spelar roll. Det ser vi i Sverige, men även i OECD i övrigt. Vi ser också att det spelar roll vilken skola man går på. I Pirls kunde vi även se en ökning av skillnaderna mellan skolor som hade olika elevsammansättning.

Vi ser också stora skillnader mellan flickor och pojkar. Det här är ett område där flickor fortfarande presterar bättre än pojkar. Men om vi tittar på studierna över tid ser vi också några ljusglimtar när det gäller just flickor och pojkar: När det gäller läsning på fritiden såg vi en uppgång i Pirls i den senaste mätningen. Barn läste alltså mer på fritiden än de gjorde 2016, och vi såg faktiskt en särskilt stark uppgång bland just pojkarna, även om flickorna fortfarande läste mer.

Men det finns som sagt problem med likvärdigheten, och vi får se vad som händer med resultaten i nästa omgång. Det här gäller alltså för barn och unga. Men när man tänker på läsning är det viktigt att också tänka på hur det egentligen ser ut för de vuxna. Där har vi ännu en internationell studie. Den håller inte vi på Skolverket i, utan det är SCB som är svensk myndighet för PIAAC. Jag vill ändå gärna göra lite reklam för resultaten. Det vi kan se där är att vuxna svenskar i genomsnitt har en hög läsförståelse. Det är en hög andel som når en grundläggande nivå. Det är också en hög andel som når högre nivåer. Återigen är det både sött och salt: Vi ser också att vi har en hög andel av våra utrikes födda som inte uppnår en grundläggande nivå i läsförståelse. Vi ser även att det har blivit en försämring i den yngre kohorten, alltså de mellan 16 och 24.

PIAAC görs inte lika ofta som Pisa och Pirls. Förra gången den gjordes var 2012, och nu var det 2023. År 2012 kunde vi se att det var 9 procent som inte nådde en grundläggande nivå. Nu var det 15 procent. Även där kan vi alltså se en viss försämring.

Det är det här vi kan se utifrån våra internationella studier om hur det ser ut med läsförmågan i Sverige. Sedan handlar det förstås också om vad vi gör åt det här. Vilka läsfrämjande insatser finns? Jag ska nu lämna över ordet till min kollega Tammi, som ska berätta mer om det.

Tammi Gustafsson Nadel, Skolverket: Jag ska strax ge några konkreta exempel på vad Skolverket faktiskt gör när det gäller läsfrämjande. Jag ska börja med

en liten överblick för att backa tillbaka till de aspekter som Joakim Malmström nämnde inledningsvis.

Det jag visar nu är en bild av modellen The Simple View of Reading. Det är en modell som används för att förklara läsning som en produkt av två grundläggande färdigheter: avkodning och språkförståelse. För att den ska bli relevant för undervisningen behöver vi bryta ned den i mindre delar. Vad kan eleverna när de kan avkoda? Jo, bland annat kan de göra kopplingar mellan ljud och bokstav. De har tillgång till ett stort ordförråd. De har strategier för att förstå det de läser och så vidare. Det behöver finnas en plan för det här i undervisningen med delmål för att elever ska lära sig att läsa.

Om vi vill att barn och elever långsiktigt ska bli läsare måste vi också titta på aspekter som motivation och engagemang. Vi pratar om det som vi generellt syftar på när vi pratar om läslust. Jag plockar upp en bok för att den är spännande eller läser en manual till ett dataspel för att jag är motiverad att lära mig någonting nytt av det. Men vi pratar också om det långsiktiga engagemanget, det vill säga att det är meningsfullt för eleverna att läsa. Det bidrar med nya tankar, med nya perspektiv eller med starka känslor. När det gäller de aspekterna måste vi kroka arm och hjälpas åt. Här kommer aspekter som kvalitativ undervisning, samtal om det lästa, tillgång till mycket litteratur, tillgång till folk- och skolbibliotek och så vidare in.

Vad gör då Skolverket? Om vi börjar med de yngsta barnen, så pratar vi om begreppet pre-läsande – det vill säga att innan barnen har lärt sig att läsa själva börjar de förstå att det finns en mening i en text. I förskolan behöver barn alltså ta del av högläsning på ett aktivt sätt. Det är någonting mer än att bara ta del av läsning vid läsvila.

I somras ändrades förskolans läroplan, och i den betonas nu högläsning på ett tydligare sätt. Förskollärare har fått ett tydligare ansvar för högläsning och språkutveckling. Från och med i höst gäller nya allmänna råd för styrning och ledning i förskolan. De betonar personalens språkkunskaper i svenska för att kunna samtala, läsa högt och introducera nya begrepp och ord för barnen. De lyfter också rektors ansvar för kompetensutveckling i svenska språket.

Genom våra lärosäten erbjuder Skolverket kompetensutveckling i språk-, läs- och skrivdidaktik för förskolan. Det finns också ett statsbidrag för att utveckla läsundervisningen i svenska språket. Skolverket tillsammans med Bokstart på Kulturrådet tog för ett par år sedan fram skriften *Läs tillsammans!* som skickades ut till 10 000 förskolor i Sverige. Den är fortfarande eftersökt och har uppdaterats utifrån läroplanen. Där hittar man inspiration för undervisning och länkar till fördjupning.

När det gäller skolan är vi i full gång med revidering av kartläggningsmaterial för förskoleklass och bedömningsstöd för årskurs 1. Med de här reviderade materialen kommer vi att ha tydligare fokus på läsningens grunder. Vi kommer också att ge mer konkret stöd till den fortsatta undervisningen. Den bygger på en ny forskningsbakgrund. Nu under hösten provas den ut bland lärare. Sedan ska den kalibreras och finjusteras, och förslaget är att den träder i kraft nästa sommar.

Arbete pågår för fullt med förberedelse för tioårig grundskola och nya kursplaner 2028. De baseras på utredningen *Kunskap för alla*. Enligt förslagen ska arbetssätt och metoder anges för varje årskurs. Av mål och innehåll ska det också tydligt framgå vad eleverna ska behärska vid särskilda tillfällen. Läs- och skrivinläringen kommer med de här förslagen att ha en särställning under lågstadiet. Även för lågstadielärare finns det kompetensutveckling i den tidiga läsinläringen att söka.

För gymnasieskolan kan man se att i och med Gy 25 har litteraturens position förstärkts i ämnesplanerna.

Skolverket gör också en del breda läsfrämjande insatser. Förra året publicerades läslistorna, som är ett gemensamt uppdrag för Skolverket och Kulturrådet. De innehåller över 250 förslag på litteratur som passar extra bra i undervisning. De är helt frivilliga att använda. Med dem vill Skolverket öka samtalen om vad vi läser i skolan och på vilka grunder vi läser det vi läser. Det är ett pågående arbete – det vill säga att det kan komma att utvidgas under åren.

Litteraturen på läslistorna valdes ut med hjälp av en fristående expertgrupp men också genom att vi samlade in förslag från förskollärare, lärare i svenska och svenska som andraspråk och skolbibliotekarier. Det här är i dag ett av Skolverkets mest eftersökta material med över 110 000 nedladdningar och över 20 000 beställda fysiska exemplar från Kulturrådets webbsida.

Vi har också ett utökat uppdrag som handlar om att ta fram stöd för förskolor och skolor när de ska använda litteraturen som finns på läslistorna och om att titta på hur litteraturen kan bli mer tillgänglig för förskolorna och skolorna.

Skolverket arrangerar i år på över 20 orter det vi kallar litteraturinternat. Det är två dagars kompetensutveckling och konferens med inspiration med fokus på just litteraturundervisningen. I år når vi ungefär 25 procent av alla lärare i svenska och svenska som andraspråk på mellan- och högstadiet. Litteraturinternaten är otroligt eftersökta. Vi har kölistor som är lika långa som antalet platser som vi erbjuder. De här internaten fortsätter under 2026, men då med målgrupperna bland annat gymnasielärare och gymnasiebibliotekarier.

För att förstärka litteraturinköpen finns i år ett statsbidrag på 480 miljoner, som riktar sig till inköp av både läromedel och litteratur.

Vi har också en ny skolbibliotekslag. Skolverket tagit fram bland annat en vägledning för skolbiblioteksplan och stöd för att utföra skolbiblioteksverksamhet.

Slutligen har vi NCS, Nationellt centrum för språk-, läs- och skrivutveckling samt skolbibliotek, som är en del av Skolverket och som jobbar för att huvudmän för förskolor och skolor ska jobba aktivt läsfrämjande.

Det var en snabb överblick med några exempel på vad som händer just nu.

Joakim Malmström, Skolverket: Det var som sagt några nedslag i hur Sverige står sig i det internationella sammanhanget och också ett antal exempel på uppdrag som vi jobbar med på Skolverket.

Vi ser, precis som har framgått här, att det finns rejäla utmaningar – inte minst med likvärdigheten i skolan. Men vi ser också ljuspunkter. Anna nämnde

Pirls, som visar att unga läser mer på fritiden i dag än för bara några år sedan. Det kom en rapport från Mediemyndigheten häromveckan som visade på samma trend. På de litteraturinternat som Tammi nämnde möter vi tusentals lärare som verkligen är engagerade och brinner för att få fler unga att läsa. Vi tror och tycker att det här visar att förändring är möjligt, men för det krävs målmedvetet och långsiktigt arbete.

Barn och unga behöver få chans att läsa mer än vad de gör i dag, både i skolan och på fritiden. Läsningen konkurrerar ju med mycket annat om uppmärksamheten, men vi tänker att vi måste tro på Astrid Lindgrens ord om att har vi en gång vant oss vid att hämta vår fröjd och tröst i böckerna så kan vi inte undvara dem.

Vi behöver lägga mer tid, kraft och resurser på läsning och litteratur och inte minst i likvärdighetens namn få med varje huvudman och varje rektor ute på skolorna på banan. En läsande kultur på både förskola och skola måste vara målet.

(Applåder)

Fredrik Malm, ordförande, UbU: Varmt tack till Joakim, Anna och Tammi för detta!

Förändring är möjligt, som generaldirektören sa, men det kräver just målmedvetet och långsiktigt arbete. Det är väl kärnan i alltihop, tänker jag.

Nu välkomnar vi Mats Malm, Svenska Akademiens ständige sekreterare. Varmt välkommen till riksdagen!

Mats Malm, Svenska Akademien: Jag är väldigt glad att få vara med vid det här sammanträdet i dag. Läsning är ett ämne som vi har blivit mer och mer engagerade i över åren, och jag ser faktiskt ingen möjlighet att stoppa den utvecklingen. Det behövs helt enkelt mer och mer engagemang.

Svenska Akademien förknippas kanske inte i första hand med läsning, men det grundläggande uppdraget är ju det svenska språket och därmed den svenska litteraturen. Grundtanken är helt enkelt att det krävs ett gemensamt språk som vi kan röra oss fritt i för att kunna kommunicera tillsammans. För Gustav III handlade det om att skapa underlag för att bygga ett starkt, civiliserat samhälle. Det uppdraget består, men metoderna för att utföra det kan variera. Under senare år har det gått mer och mer mot läsfrämjande.

Jag skulle kunna börja med att säga att Akademien har arbetat med ordböcker som en sorts infrastruktur för språk och förståelse under långt över 100 år. Sverige har en av de absolut finaste historiska ordböckerna och dokumentation av ett språk som finns i världen. Det finns några likvärdiga, men de är för mycket större språk. Det här är någonting som faktiskt är häpnadsväckande. Man kan gärna ta tillfället att fördjupa sig i ett ord, till exempel "björn", i Svenska Akademiens ordbok, som finns på nätet. Det går att följa orden genom olika föreställningsvärldar, vidskepelser, fakta och nautika – alla enormt rika delar av språket.

Akademien arbetar också med två samtidsordböcker: en mer praktiskt inriktad med betydelser och en som riktar sig mer mot skrivande. Man ska inte glömma bort skrivandet när man talar om läsandet. Läsandet lägger ju grunden för människors förmåga att uttrycka sig. Svenska Akademiens ordlista är ett stöd för den som vill skriva.

Alla de här ordböckerna finns på webbplatsen svenska.se. Där har vi ständiga problem när det är nationella prov, för servern blir hårt belastad varje år. Vi lyckas nätt och jämnt hålla oss framför.

Ser man på sökorden på svenska.se märker man att det är väldigt många som är nya i språket som letar sig fram. Det finns många komplicerade ord man letar efter och även får träffar på. Det är ett ganska grundläggande stöd för dem som är nya i språket.

Litteraturen har Akademien länge arbetat med att stödja, och då handlar det kanske inte så mycket om läsfrämjande som litteraturfrämjande, men med det självklara antagandet att litteraturen och läsandet ligger till grund för så mycket – inte bara av samhällsnytta utan också av välmående och gemenskap. Det är väl det språk handlar om, allra främst.

Akademien har delat ut priser länge och väl. Nobelpriset är det mest välkända, naturligtvis, men Akademien delar ut 50–60 priser varje år till författare, kritiker, översättare, lärare, bibliotekarier och skolbibliotekarier. Antalet priser riktade till just skolor, bibliotek och skrivande för unga har ökat på senare år.

Akademien ger även stöd till en ström av litteraturfestivaler och andra arrangemang som ofta riktar sig till unga och samarbetar med en lång rad institutioner. Det är väldigt glädjerikt.

Efter flyktingkrisen 2015 tog akademiledamoten Tomas Riad initiativ till att utveckla nya metoder för att lotsa in nyanlända i språket och i samhället. *Intensivsvenska* kallades det projektet. Det har blivit en kompetensutvecklings-satsning tillsammans med Skolverket. En av utgångspunkterna för det här – STEM nämndes ju nyss – är att det behövs språk för att kunna ta till sig alla ämnen i skolan. Det går inte att ta sig någonvart alls utan språket.

Det har på senare år visats ett mycket starkare offentligt intresse för frågan om läsning och språk. Det är vi glada för. Tomas Riads projekt har utvecklat sig på olika sätt och fått nya applikationer. Det som en gång var nyttigt och tänkt främst för svenska som andraspråk behöver nu nå ut bredare och också omfatta svenska som förstaspråk.

Litteraturbanken har varit en av Akademien omhulad resurs under ganska lång tid. Det handlar om tillgång till litteratur för alla. Där finns långt över 10 000 böcker vid det här laget. Ingen förväntas njuta av att läsa alla dem, men de ger olika vägar till vårt gemensamma förflutna för forskare, allmänhet och lärare. Allting är digitalt, och väldigt mycket kan man läsa i goda filer för läsplattor. Grundtanken är att en lärare aldrig ska behöva låta bli att undervisa på en bok därför att den inte finns i bokhandeln. Det handlar om tillgänglighet till det i mina ögon enormt rika, litterära kulturarv vi har.

I Litteraturbanken finns inledning, presentationer och vandringar. Man kan följa olika skribenter genom vårt litterära förflutna. Det finns inläsningar.

Jag tror att inläsningar av poesi i framtiden kommer att visa sig vara en central del i undervisningen. Det finns utställningar av olika slag. Det finns en avdelning för shared reading, alltså läsning för dem som har riktigt svårt med läsning. Det kan vara ålderdomshem, fängelser och så vidare.

Inte minst finns Litteraturbankens skola med stöd för lärare av olika slag. Den utvecklades av Ann Boglind och Anna Nordlund. Så snart jag blev sekreterare hörde de av sig om fysiska böcker. Digitala böcker är bra för vissa sammanhang, men fysiska böcker är ju det som vi allra helst läser i. År 2021 gav vi tillsammans ut en diktsamling för sexåringar, *En bro av poesi*. De flesta av dikterna är inte skrivna för barn, men valda för barn och har fått nya illustrationer. Vi sände ut den till varenda sexåring i landet, i svensktalande Finland och som klassuppsättningar i samarbete med Skolverket. Det var rätt mäktigt att få sända ut en diktsamling i en kvarts miljon exemplar.

Vad kommer tillbaka? Jo, jag får brev ibland från olika förskoleklasser där barnen har vänt på det hela och skrivit dikter till mig eller i allmänhet, och målat dem. Det är bland det vackraste jag är med om i det här arbetet – att få se hur barnen får makt över sig själva och tillvaron. De lyckas formulera sig själva. Man kan verkligen känna glädjen och lyckan i det här.

Man kan också vara pragmatisk och tänka framåt. Ja, visst – det här kommer att vara nyttigt för samhället. Men jag vill gärna understryka att det verkligen inte bara är samhällsnytta det handlar om. Det är det ju alltid på lång sikt. Men människor måste kunna må bra i språket och formulera sig för att samhället ska fungera.

Vi gav ut en uppföljare riktad till mellanstadiet, i lite färre exemplar och tillsammans med inte bara Skolverket utan även Helge Ax:son Johnsons stiftelse. Överlag har jag varit väldigt glad för allt detta. Jag tror att det är de viktigaste sakerna jag har drivit i det här arbetet. Jag ser inget stopp – bara vägar framåt.

Vi har arbetat med Läsfrämjarinstitutet och Läs rörelsen. Jag kan påminna alla om att man kan bli en läsande förebild på Read Hour. Det är inte något svenskt namn, men det är ju en internationell rörelse som handlar om en timmes gemensam läsning varje år den 8 september klockan sju. Anmäl er gärna som läsande förebilder!

Lärarstiftelsen, Berättarministeriet och vi har nu ett samarbete som handlar om att visa hur berättelser formar världen.

Vad poesin skapar är sådant som även politiken behöver: nya perspektiv att varsebli världen ur, sätt att föreställa sig världen och också sätt att formulera sig om världen. Det är väl språkets samhälleliga kraft, och det är väl gemenskapen? Det har varit väldigt glädjande att se inte bara det växande intresset för ungas läsning de senaste åren utan också hur poesin och litteraturen faktiskt fått mer plats i riksdagen på senare tid.

Avslutningsvis vill jag understryka att det jag nu berättat om är småsaker. Vi är en liten aktör. Det krävs väldigt mycket större resurser.

(Applåder)

Fredrik Malm, ordförande, UbU: Stort tack till Mats Malm!

Ja, Svenska Akademien är en liten aktör, så är det, men nästa år fyller ni 240 år, om jag inte minns fel. Det var väl 1786 Gustav III lät instifta Svenska Akademien? Ni har spelat en enormt viktig roll för att stärka, utveckla, främja och även standardisera svenska språket. Alla de samarbeten ni har nu med en rad andra aktörer är enormt viktiga för framtiden. Stort tack för allt ni har gjort och kommer att göra framöver!

Vi går vidare i programmet. Vi kommer att ha ett samtal nu om läsförmåga och välkomnar professorn i kognitionsvetenskap vid Lunds universitet, Agneta Gulz, och professorn i pedagogiskt arbete vid Karlstads universitet, Michael Tengberg. Samtalet leds av Anders Ygeman.

Anders Ygeman, vice ordförande, UbU: Vi ska samtala om läsförmåga och undervisning i läsförmåga på alla utbildningsnivåer.

Vi vet att en god läsförmåga är central för att klara av skola, studier och yrkesliv men också för att kunna verka i ett demokratiskt samhälle. Samtidigt larmar skolan om att elevernas läsförmåga försämrats. Även högskolan har börjat larma om att studenterna läser allt sämre. Många organisationer och aktörer är engagerade i frågan, och många av de organisationerna finns representerade här i salen.

Agneta Gulz, du leder forskargruppen The Educational Technology Group, som forskar i klassrummet tillsammans med lärare och elever. Du är expert i Läroplansutredningen, som lämnade sitt betänkande i våras, där det bland annat kom ett förslag om hur läsning kan förstärkas i skolan.

Michael Tengberg, du är professor i pedagogiskt arbete vid Karlstads universitet och undervisar inom lärarutbildningen. Din forskning handlar om barns och ungas läsning och hur undervisningen stöttar elevernas läsutveckling. Du ingår i Expertrådet för läsning, som initierades av fackförbundet Sveriges Lärare och Lärarstiftelsen. Du medverkade i utvärderingen av Läslyftet, som var en nationell lärarfortbildning för att höja elevernas läsförmåga.

Jag tänkte att vi skulle börja med Agneta. Vad har du gjort? Vad är det som intresserar dig inom det här forskningsfältet? Vad är ditt absoluta fokusområde?

Agneta Gulz, Lunds universitet: Läsning intresserar mig för att det är ett område som har praktisk relevans – samhällsbarande sådan. Sedan är det ett enormt spännande område för mig som verkar inom fältet science of learning, alltså lärande och undervisning på kognitionsvetenskaplig grund.

Jag och min grupp jobbar ganska brett, från förskolan upp till gymnasiet. Men vårt fokus är på tidigare stadier och de former av undervisning i F–3 som är kraftfullast när det gäller att hjälpa så många som möjligt att nå grundläggande läs- och skrivförmåga. Det betyder att självständigt med visst flyt kunna läsa och förstå enkla texter och skriva sådana. Det är stadiet då man börjar kunna läsa för att lära och inte längre är upptagen med att lära sig läsa. Det är det som mäts i Pirls.

Vi talar också om funktionell läsförmåga för nio–tioåringar. Målet är att så många som möjligt ska nå dit innan de börjar mellanstadiet. Vi vet att minst 95 procent kan nå dit med adekvata insatser. I dag ligger den siffran, som vi fått höra här, kring 80 procent. Det betyder att per 100 elever som börjar förskoleklass sviker vi omkring 15 stycken.

Anders Ygeman, vice ordförande, UbU: Michael – du ska få motsvarande fråga om ditt fokusområde.

Michael Tengberg, Karlstads universitet: Jag jobbade som svensklärare under ett antal år och blev fascinerad av hur stor variation det var i sättet elever tog sig an texter och hur de bar sig åt för att förstå texter. Det blev en ingång för mig och väckte ett intresse för hur elevers läsning relaterade till den undervisning de fick.

Sedan var jag delaktig i ett regionalt utvecklingsprojekt där vi hade ett uppdrag att gå in i kollegors klassrum, observera dem och ge återkoppling till dem. Jag blev ganska frustrerad över att grunden för återkopplingen vi skulle ge hela tiden var baserad i vår egen erfarenhet eller vad vi trodde oss veta om vad som var god undervisning. Jag började efterfråga mer solid grund för vad god undervisning gick ut på och efter hand också vetenskapliga kriterier för vad god undervisning var. Det är väl det jag letar efter fortfarande, som forskare.

Min forskning handlar specifikt om textsamtal och hur olika sätt att leda textsamtal skapar utrymme för elever att träna sig i att tolka texter tillsammans. I lite bredare bemärkelse undersöker jag hur den läsförmåga som elever utvecklar hänger ihop med den undervisning de får.

Jag arbetar ofta tillsammans med lärare. Vi prövar olika undervisningssätt, i interventionsstudier. Jag har också gjort en del storskaliga studier tillsammans med kollegor där vi försöker identifiera lite bredare mönster i den undervisning som bedrivs i ämnen som svenska, matematik och samhällskunskap för att på god empirisk grund kunna säga någonting om kvaliteten på den undervisning som bedrivs i klassrummet.

Anders Ygeman, vice ordförande, UbU: Agneta – vad är läsförmåga, om man ska bryta ned det? Hur uppnår vi den bäst?

Agneta Gulz, Lunds universitet: Jag ser det som viktigt att hålla isär olika betydelser av läsförmåga, inte minst i resonemangen om läskris. Funktionell läskunnighet för nio–tioåringar är att kunna läsa för att lära. Det är Pirlsresultatet.

Går man sedan till 15–16-åringarna är det enligt Pisa 25 procent som inte når funktionell läskunnighet. Det kan handla om att de inte läser tillräckligt väl för att förstå en enkel nyhetstext i en dagstidning eller inte hinner läsa textremsan på tv eller film.

Sedan har vi de högskolestuderande i litteraturvetenskap. Det gäller naturligtvis inte alla, men en del väljer bort böcker för att de är för långa och för jobbiga. De hittar en kortversion eller ber AI om en sammanfattning.

Läskris kan man tala om i alla de här tre fallen. Men det handlar naturligtvis om olika nivåer på läsförmåga. Det vill jag gärna skicka med.

Anders Ygeman, vice ordförande, UbU: Michael – hur underhåller vi vår läsförmåga? Vad kräver det av undervisningen på de olika utbildningsnivåerna?

Michael Tengberg, Karlstads universitet: Det finns inget som tyder på att man skulle mista själva färdigheten att läsa om man inte dagligen underhåller den. Däremot finns det ganska tydliga empiriska belägg för att både yngre och äldre läsare som inte regelbundet läser längre sammanhängande text efter hand får problem med att hålla koncentrationen på texten och innehållet. Det finns ganska många vittnesbörd om det.

Det här betyder två saker för samhället och politiken. Det ena är att om man vill stärka läsförmågan i hela utbildningssystemet måste daglig läsning av längre sammanhängande text vara en självklarhet, som en del i att inhämta ämneskunskaper, i språkutvecklingen, i att träna sig i att tänka i flera led, i att skifta perspektiv och så vidare.

Det andra är att om man vill få unga människor att gå med på att läsning är viktigt måste också samhället som helhet demonstrera att det prioriterar djup förståelse framför ytlighet och tid till eftertanke framför forcerade eller snabba ord och handlingar. Det handlar om alltifrån hur vi diskuterar samhällsfrågor till hur vi organiserar utbildningsvägar och vilken roll kulturen och litteraturen spelar i samhället.

Agneta Gulz, Lunds universitet: Jag vill gärna fylla på där. När man väl har nått en grundläggande läsförmåga ska den underhållas. Det krävs verkligen att man fortsätter att läsa, läsa och läsa. Vi har redan hört här i dag att det som krävs är att skolan ger utrymme och tid till det – i språkämnerna, i NO, i SO och förstås i svenska. Man behöver arbeta med att läsa och skriva i många olika former.

Man behöver också tänka sig för när man ersätter att läsa och skriva med att lyssna och tala eller ersätter texter med film eller stödord på en Powerpoint. Det krävs mer kunskap i skolväsendet om betydelsen av att läsa och skriva som ett verktyg för att lära, för att bearbeta och skapa kunskap och för att bearbeta och utveckla de egna tankarna.

En del av oss går på gym. Det ger mer kraft och precision till ens rörelser. Att läsa och skriva är som gym för hjärnan. Det ger större kraft och precision till ens tänkande.

Det är inte så att andra vägar för att inhämta och bearbeta kunskap är oviktiga, men det finns en enorm och unik kraft i skriftspråket. Kunskapen om att

och varför det är så saknas vid för många lärarutbildningar. Det påverkar självklart situationen i skolan.

Anders Ygeman, vice ordförande, UbU: Du får spinna vidare på nästa fråga, om hur man undervisar i läsförmåga på de olika nivåerna. Det här gällde repetitionen. Men hur kommer man dit innan?

Agneta Gulz, Lunds universitet: Det man bör göra men oftast inte gör är att dra nytta av fältet som heter science of reading och dess fem pelare: fonemisk medvetenhet, avkodning med systematisk ljudningsansats, ordförråd, läsflyt och språklig förståelse. Man måste lägga mycket tid på att läsa och skriva i alla former. Högläsning i alla former är en sådan, om vi ska peka på någon.

Man måste komma bort ifrån digitala aktiviteter i stället för papper och penna i F-3. Det försvårar för många elever, speciellt dem som har långsammare läsutveckling. Och man måste göra upp med det slentrianmässiga hänvisandet till lyssnande när elever har svårt med att läsa.

Uppföljning av läsutveckling är också jätteviktigt. Man måste göra något åt Skolverkets icke funktionella verktyg för screening. Vi har hört att det är på gång. Men man måste också göra något åt de nationella proven i årskurs 3, som släpper igenom väldigt många elever trots att de har otillräcklig läsförmåga.

Man behöver ge varje elev den tid och det stöd som han eller hon behöver. Vi får inte ge upp om elever med långsammare utveckling. Här kommer speciallärarna in.

Slutligen kan vi inte ha så stora klasser som vi har i dag i F-3 där det ofta inte ens är möjligt att arbeta i halvklass.

Det är alltså mycket som behövs.

Anders Ygeman, vice ordförande, UbU: Hur ser du, Michael Tengberg, på frågan om undervisningen och vilken påverkan den i sin tur borde ha på lärarutbildningen?

Michael Tengberg, Karlstads universitet: För att svara lite på det som Agneta sa vill jag säga att om man ska få alla elever att nå en acceptabel nivå och de flesta att nå mer än en acceptabel nivå krävs det ett brett program av aktiviteter i klassrummet som engagerar elever i läsning och som gör läsning till en meningsfull aktivitet i skolan. Det betyder att elever såväl före som under och efter arbetet med att knäcka läskod och utveckla läsflyt också måste få möjlighet att samtala om texter, träna sig i att förstå sig på texter tillsammans och argumentera med kamrater om vad texter betyder.

Eleverna måste också få lära sig ett antal saker: att känna igen textstrukturer och att använda effektiva lässtrategier. Och de måste få dagliga tillfällen för att läsa längre, sammanhängande texter, inte bara i svenskämnet utan i ett flertal av skolans ämnen.

Om läsning blir ett åtagande och ett ansvar för hela skolan, vilket jag hoppas att det blir, och om det förtydligas i den nya läroplanens inledande del måste det medföra att blivande lärare i inte bara svenska utan också i det som tidigare kallades texttunga ämnen – samhällskunskap, historia, biologi, engelska och så vidare – får med sig träning i att använda lärobokstext och att introducera ämnesinnehållsliga texter för sina elever som en kunskapskälla.

För blivande svensklärare är det egentligen två olika svar. För dem som ska bli lärare för lite äldre elever är nog det stora problemet nu att de kommer till utbildningen med en egen ganska bristande förmåga till kvalificerad läsning och ett ganska svalt eget intresse för att läsa litteratur. Där finns en stor utmaning. Och där är det stora problemet kanske snarare den urlakning av resurser som har funnits under lång tid, till exempel när det gäller tid till undervisning i kurserna. Den har pågått i flera decennier. Det är något som ni har möjlighet att ändra på. Där finns alltså något att göra.

De blivande lärarna för de yngre åren eller åtminstone upp till mellanstadiet bör naturligtvis få träna sig i att bli trygga i och få en bred repertoar för att arbeta systematiskt med elevers läsutveckling. De bör antagligen få lite tydligare träning än de har fått de senaste åren i hur man upptäcker och avhjälper läs- och skrivproblematik på ett tidigt stadium, precis som Agneta nämnde. Och självfallet ska de ha god kapacitet att bedriva grundläggande läsundervisning så att alla elever tidigt lär sig att avkoda text, automatisera ordigenkänning och läsa med flyt.

Anders Ygeman, vice ordförande, UbU: Det var de blivande lärarna. Vad ska vi göra för de befintliga lärarna, Agneta?

Agneta Gulz, Lunds universitet: Det finns många befintliga lärare som har bristfällig utbildning i hur man bäst stöder tidig läs- och skrivutveckling. Vi ser i dag att kommuner, huvudmän och skolor försöker ta tag i detta.

Det nationella professionsprogrammet med meritering borde kroka i här. Det borde vara möjligt för varje rektor, skolledare och lärare att inom ramen för det säga: Se! Här behöver vi fortbildning. Men den nuvarande strukturen sätter käppar i hjulet, då det inte ingår som alternativ och obligatorisk kursstyp i det första steget eller nivån på meriteringsprogrammet. Det ser jag som olyckligt och kontraproduktivt.

Anders Ygeman, vice ordförande, UbU: Vi börjar närma oss slutet på samtalet och en fikarast. Men jag vill avsluta med att be er om var sitt lästips och medskick till oss riksdagsledamöter. Vad skulle det bli?

Michael Tengberg, Karlstads universitet: Ett medskick är att skolan inte är oberoende av samhället. Vi har till exempel sett under flera decennier att andelen föräldrar som läser för sina barn har sjunkit. Vi har visserligen sett tecken på en positiv vändning här på slutet. Men detta gör att skolan kommer att verka

under andra villkor än tidigare. Det får självfallet konsekvenser för det som man ibland kallar för ”skolans resultat”. Men det är inte bara skolans resultat.

Om samtalsklimatet i det offentliga rummet prioriterar det korta formatet, som oneliners, tweets, bildburen kommunikation och så vidare, blir det svårare att övertyga elever och för den delen högskolestudenter om det viktiga i att läsa tjocka böcker. Där har vi alla en anledning att vara goda förebilder.

Ett annat medskick är naturligtvis att ni kan fatta beslut om att göra läsning som en grundläggande färdighet till något prioriterat i skolan. Gör det!

Agneta Gulz, Lunds universitet: Jag har två medskick i form av rubriker.

Det första är: Skaffa egen grundkunskap om strukturerad ljudning eller phonics! Av olika anledningar sprids det många myter och vanföreställningar om det. Skaffa egen grundkunskap!

Den andra är: Var varsam med begreppet läslust!

Mina lästips är fyra rapporter som har kommit de senaste två åren på Näringslivets skolorum på Svenskt Näringsliv. De är skrivna av experter som Linda Fälth, Anna Eva Hallin och Inger Fridolfsson framför allt. Även min grupp har en rapport med fokus på F-3, lärarutbildningen. Det finns också en ny, mycket bra rapport som handlar om hur man kan jobba praktiskt i kommuner för att ta ett samlat grepp om detta oerhört viktiga ämne.

Anders Ygeman, vice ordförande, UbU: Tack så mycket! Vi tackar Michael och Agneta med en applåd.

(Applåder)

Fredrik Malm, ordförande, UbU: Stort tack, Anders, Agneta och Michael! Vi har tagit in mycket under den första halvan av detta seminarium.

Nu är det dags för kaffepaus i Sammanbindningsbanan. Vi behöver vara tillbaka här senast klockan 10.25, då vi kör igång den andra halvan.

(PAUS)

Mats Berglund, ordförande, KrU: Var varsam med begreppet läslust, fick vi politiker som ett gott råd från Agneta Gulz före kaffet. Det är just läslust vi ska diskutera: läsförmåga, förmågan att läsa, att kunna läsa. Det har handlat om allt från vad skolan kan erbjuda, vad en institution som Svenska Akademien kan erbjuda, till att under det här passet diskutera läslust, att vilja läsa.

Först ut har vi några myndigheter. Jag vill välkomna upp direktören för Myndigheten för kulturanalys, Mats Granér.

Mats Granér, Myndigheten för kulturanalys: Tack för inbjudan att få komma hit och prata om läs- och bokvanor.

Myndigheten för kulturanalys har i uppdrag att analysera och utvärdera kulturpolitiken. Vi analyserar också utvecklingen på kulturområdet. Dessutom har vi ett ansvar för en stor del av statistiken inom kulturområdet. En av våra statistikprodukter är att årligen genomföra en kulturvaneundersökning i samarbete med SOM-institutet. Den kommer jag att referera till här. Jag kommer även att använda statistik från SCB:s undersökning av ungas levnadsvanor och även någon bild med en internationell jämförelse med statistik från Eurostat.

Det finns många olika undersökningar av läsvanor, många olika sätt att mäta på och många olika mätningar. Det finns flera bra undersökningar som jag inte kommer att nämna här – det finns inte utrymme att referera till dem. Tidigare har nämnts Mediemyndighetens mediebaneundersökning, Mediebarometern som görs av Nordicom, också i Göteborg, precis som Kulturanalys. MUCF gör också undersökningar av ungas läsvanor.

Det här diagrammet visar utvecklingen av befolkningens läsvanor över tid. Den bygger på Kulturanalys kulturvaneundersökning. Diagrammet visar andelen vuxna 16–90 år som läser en bok minst någon gång i månaden. Diagrammet visar en minskning av bokläsandet det senaste decenniet. Det var som högst 59 procent 2015, 58–59 procent 2014, till 51 procent av befolkningen som uppger att de läser en bok minst en gång i månaden.

Samtidigt ser vi också i kulturvaneundersökningen en kraftig ökning av boklyssnandet. Det är från 10 procent 2015 till 27 procent 2024. Det är en rejäl ökning, men det är kanske inte någon överraskning.

Men det är inte så att alla som lyssnar avstår från att läsa en bok. Nästan 70 procent av dem som lyssnar minst en gång i månaden läser också böcker minst en gång i månaden. Det är viktigt att ha med sig.

Hur ser utvecklingen ut om man ser på andelen som antingen läser eller lyssnar på böcker? Då är det i princip en oförändrad andel som tar del av litteratur, antingen genom att läsa eller genom att lyssna på böcker. Det finns ingen tendens att se en minskning av andelen i befolkningen, enligt de här mätningarna, som tar del av litteratur genom att läsa eller lyssna.

Det kan vara intressant att titta närmare på just ungas läsvanor. Det här diagrammet visar utvecklingen av vanorna hos unga i åldern 16–25 år som läser en bok minst en gång i månaden.

Låt oss titta på den totala utvecklingen. Just den här bilden är uppdelad på kvinnor och män, pojkar och flickor. Den totala utvecklingen visar utvecklingen av de ungas läsvanor och att den är lik den som syns för den vuxna befolkningen. Det är en minskning, men den är inte dramatisk.

Utvecklingen uppdelad på unga kvinnor och unga män visar tydligt att andelen flickor, unga kvinnor, som läser har minskat relativt mycket under den senaste tioårsperioden, som mest 66 procent 2014–2015 till 55 procent 2022–2023. För pojkar, unga män, har det varit relativt oförändrat de senaste tio åren. Vi kan se att skillnaden mellan unga pojkar och unga flickor minskar som en följd av att läsandet bland unga kvinnor minskar.

Vi ska vara medvetna om att unga i åldern 16–25 år ofta studerar, antingen på gymnasiet eller på högskolan. De läser böcker ofta som en del av sina

studier. Det finns undersökningar som tittar enbart på ungas fritid. De förstärker bilden av att ungas läsning minskar relativt kraftigt, medan det inte är så stora förändringar när det gäller pojkars, unga mäns, läsning.

Jag går vidare till att säga något om bokläsning bland olika grupper. Precis som andra kulturvanor skiljer sig läsvanorna åt mellan olika grupper i samhället. Det typiska mönstret för kulturvanor är att kvinnor, högutbildade och storstadsbor är mer kulturaktiva. För vissa kulturvanor ser vi också att kulturaktiviteten ökar med inkomst. När det gäller läsning är det tydligt att kvinnor läser mer än män. Det har vi redan varit inne på. Vuxna med eftergymnasial utbildning läser betydligt mer än dem med gymnasial utbildning. Men vi ser inga stora skillnader när det gäller inkomst eller var de bor. Man läser något mer i storstäderna än i övriga delar av landet.

Nu kommer jag in på barns kulturvanor, som säkert kan vara intressant. Det här diagrammet bygger på SCB:s undersökning av ungas levnadsförhållanden. Det visar andelen barn 12–18 år på frågan om hur ofta de på fritiden läser andra böcker än skolböcker; en gång i veckan, några gånger i veckan eller varje dag, det vill säga minst en gång i veckan. Diagrammet bekräftar att flickor läser betydligt mer frekvent än pojkar. Barn i högstadietåldern, 12–15 år, läser betydligt mer än barn i gymnasieåldern.

När det gäller inkomster är det tvärtom än vad man kan förvänta sig. De som kommer från hushåll med låga inkomster läser faktiskt något mer än barn till föräldrar som har höga inkomster, det vill säga kommer från hushåll med höga inkomster.

Något som är intressant men mindre väntat i undersökningen – och det bekräftas i MUCF:s undersökning – är att barn med utländsk bakgrund, barn som är födda utomlands eller är födda i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands, läser betydligt mer frekvent än barn med svensk bakgrund. Det är ett intressant resultat, inte minst mot bakgrund av att vi har pratat om att läsförståelsen normalt sett är sämre bland utlandsfödda barn jämfört med svenskfödda barn. Man läser mer i stadskommuner än i glesbefolkade kommuner.

Låt mig gå tillbaka till de vuxna. Diagrammet visar en jämförelse av bokläsandet och boklyssnandet i Europa 2022. Diagrammet visar Sverige tillsammans med övriga nordiska länder, inräknat de sju länder där bokkonsumtionen var som högst. I en europeisk jämförelse tyder den här undersökningen på att vi läser förhållandevis mycket böcker i Sverige.

Låt mig summera enligt följande. Vi har visat att läsningen i hela befolkningen har minskat det senaste decenniet. Jämfört med andra EU-länder är det förhållandevis många som läser böcker. Minskningen av bokläsandet är särskilt märkbart bland unga kvinnor. Kvinnor och flickor läser betydligt mer än män och pojkar. Skillnaden mellan unga kvinnor och unga män minskar. Det beror på att läsningen bland unga kvinnor minskar. Utbildningsnivå har stor påverkan på benägenheten att läsa böcker. Föräldrarnas utbildningsnivå påverkar i stor utsträckning barnens läsvanor. Därför har skolan ett viktigt kompensatoriskt uppdrag i och med att den socioekonomiska hemmiljön betyder så

mycket för läsandet. Boklyssnandet ökar kraftigt, vilket delvis förklarar ett minskat läsande.

(Applåder)

Mats Berglund, ordförande, KrU: Den här typen av kunskapsunderlag är naturligtvis viktig att ha med sig för att se vad vi kan göra för att förändra siffrorna och förbättra läsvanorna och läslusten.

Nästa talare som jag välkomnar fram är Kulturrådets generaldirektör Kajsa Ravin.

Kajsa Ravin, Kulturrådet: Tack för att jag får komma hit i dag och berätta om Kulturrådets arbete med läsfrämjande insatser.

Grunden för läsfrämjande arbete på Kulturrådet är de nationella målen för litteratur och läsfrämjande. Vi arbetar för att alla, oavsett bakgrund och förutsättningar, ska ha tillgång till litteratur av god kvalitet, och allas rätt till läsning ska tillgodoses. Barn och unga är särskilt prioriterade, men vi ska komma ihåg att om vi vuxna inte läser kommer inte heller barn och unga att läsa.

Kulturrådet har i uppdrag att initiera, samordna och följa upp läsfrämjande insatser av nationell strategisk betydelse. För att tydliggöra vad vi som myndighet menar har vi tagit fram Kulturrådets definition av läsfrämjande.

Det är fråga om att ta bort hinder för läsning och öppna vägar för litteratur. Det är att bidra till att människor kan utveckla sina språk. Vidare är det att stärka läsarens självförtroende och läsaridentitet. Det är vidare att öka tillgången till en mångfald av litteratur på olika språk och i olika format för läsare i alla åldrar. Slutligen är det viktigt för oss att ge fler möjlighet till en konstnärlig upplevelse genom litteratur.

Sedan 2021 har Kulturrådet ett läsråd kopplat till myndigheten för att driva på och samordna det läsfrämjande arbetet, som är en del av eller får stöd genom offentlig sektor.

Ledamöterna i läsrådet kommer från olika delar av det läsfrämjande systemet, det vill säga folkbibliotek, skolbibliotek, skola, universitet, författare, förlag, museer och organisationer. En viktig uppgift för läsrådet är att utse vem som ska bli Sveriges läsambassadör. Läsambassadören, som också är här i dag, är ansiktet utåt för det läsfrämjande arbetet. Läsambassadören utses för två år i taget för att särskilt synliggöra betydelsen av läsning och sätta en särskild fråga, eller ett särskilt område, som behöver utvecklas i fokus.

Sveriges läsambassadör 2024–2026 är Agnes Török. Hen har fokus på läsning bortom storstäderna, på livlitteratur och på ungas mående. Läsambassadören sprider kunskap om rätten till läsning och inspirerar till både läsning och läsfrämjande arbete.

Kulturrådet har arbetat med läsambassadörer sedan 2011, och Agnes Török är den sjunde läsambassadören. Titta gärna på vår hemsida för att se vad de föregående läsambassadörerna har bidragit till.

Kulturrådet sprider kunskap om läsfrämjande arbete och inspirerar genom rapporter och forskningsöversikter. Vi ger årligen ut en barn- och ungdomsbokkatalog med över 200 boktips. Det är fråga om över 250 000 exemplar varje år, och de går åt. En kvarts miljon av katalogerna distribueras just nu till alla som ska ha läslov. Vi genomför också vår omåttligt populära digitala träff för läsfrämjande. Förra årets träff lockade mer än 1 200 deltagare från hela Sverige, och även några från våra nordiska grannländer. I år är temat läsning och hälsa. Träffen, som är digital, äger rum den 4–5 december. Anmälan är öppen till den 24 november. Den vill ni inte missa!

Jag förutsätter förstås att alla här inne är stolta ambassadörer för Astrid Lindgren Memorial Award – världens främsta litteraturpris till barn- och ungdomslitteratur och läsfrämjande. Här ser vi en bild av årets pristagare Marion Brunet, vars bok *Grått hav* finns utgiven på svenska. Har ni inte läst den än bör ni göra det nästa vecka när ni har läslov.

År 2014 startade Bokstart. Det är en satsning på små barns språk- och läsutveckling. Det började som ett pilotprojekt i några utvalda kommuner, och det är i dag ett nationellt program i samverkan mellan bibliotek, barnhälsovård och förskola. Det är väl beprövat och med evidens i forskning. Bokstart blev permanent 2021 och har i dag spridning över hela Sverige på 45 olika språk – såklart även de nationella minoritetsspråken med deras variationer, samt teckenspråkstolkade filmer.

År 2024 inledde vi på Kulturrådet ett nytt pilotprojekt med läsfrämjande för unga i socioekonomiskt utsatta områden, kallat Mer läsning Unga. Läsrådets rekommendation att fokusera på unga och unga vuxna var en viktig utgångspunkt. Det har blivit synligt för oss att unga och unga vuxna är åldersgrupper som får minst läsfrämjande aktiviteter riktade till sig. Åtta piloter är igång med olika insatser, med bibliotek i samverkan med olika aktörer.

Ungas egen delaktighet i att utforma läsfrämjande praktiker är central i alla pilotprojekten. De följs av utredare och följeforskare med avsikt att sprida metoder och kunskap. Tillsammans med Myndigheten för tillgängliga medier tar vi dessutom fram en forskningsöversikt gällande tillgänglig läsning för barn och unga med olika typer av läshinder.

Kulturrådet har en omfattande bidragsgivning för läsfrämjande insatser både till offentliga aktörer och till det fria kulturlivets läs- och litteraturfrämjare. De aktörer som beviljas stöd gör ett omfattande läsfrämjande arbete över hela landet, och genom ansökningarna får Kulturrådet en fantastisk överblick över det läsfrämjande arbete som sker och vilka metoder som bör spridas.

Det är glädjande att vi är flera myndigheter på plats i riksdagen i dag eftersom samverkan är central för att de nationella målen om litteratur och läsning ska nås. Kulturrådet ingår i starkt samverkan med Kungliga biblioteket och Myndigheten för tillgängliga medier och ser till att lärplattformen Digi-teket är full av forskning om läsning och goda läsfrämjande exempel.

I läsrådet, där jag är ordförande, är Skolverket och Myndigheten för tillgängliga medier adjungerade, och i Bokstart samarbetar Kulturrådet nära Skolverket och Socialstyrelsen.

Läsningen är varken bara en skolfråga eller bara en kulturfråga, utan läsningen är hela samhällets ansvar. Därför tar vi myndigheter ett gemensamt ansvar.

I januari 2026 kommer Kulturrådet att publicera exempel på läs- och skrivfrämjande insatser utanför skolan från hela landet. Det är ett viktigt regeringsuppdrag. Det är exempel att inspireras och lära av för att få idéer om hur arbetet med läs- och skrivfrämjande kan bedrivas i olika sammanhang.

Avslutningsvis: Den stora förändring som behöver ske för att Sverige ska bli ett läsande land kräver omfattande och långsiktiga läsfrämjande insatser, men det krävs också att vi själva, var och en av oss, väljer att läsa, synliggör vårt läsande och på så sätt blir läsande förebilder.

(Applåder)

Mats Berglund, ordförande, KrU: Varmt tack, Kajsa, för presentationen av det breda läsfrämjande arbete som sker inom myndighetsramen! Jag tar verkligen med mig det sista att det krävs omfattande insatser och influerande av oss alla. I det går vi över till just bokinflueraren. Jag välkomnar Jasmine Darban från Booktok. "Booktok" skulle jag vilja läsa!

Jasmine Darban, bokinfluerare: Jag vill börja med att tacka er för möjligheten att komma hit i dag och prata om Booktok.

Booktok är en växande trend på appen Tiktok som har fått främst unga, men också äldre, runt om i världen att upptäcka läsningen. Det är en plats där man inte bara hittar boktips utan också gemenskap, som ofta beskrivs som världens största bokklubb. Man kan diskutera litteratur, känna sig sedd och inspireras av varandra.

Låt mig börja med att berätta lite om mig själv och varför just jag står här i dag.

Jag heter Jasmine, jag är 23 år gammal och jag är själv en kreatör på Tiktok. Jag är nischad inom just böcker och inom studier. Det är därför perfekt att vara här med utbildningsutskottet och kulturutskottet, som verkligen representerar mina intressen.

Jag började med Tiktok i starten av pandemin 2020 när vi blev hemskickade från gymnasiet för att ha distansundervisning. Likt många andra kreatörer kände jag mig uttråkad, och jag hittade min tillflykt genom Tiktok. Jag fick den gemenskap som jag saknade i ensamheten hemma.

Förutom att skapa innehåll på Booktok har jag dokumenterat min studieresa från gymnasiet till nu tredje året på juristprogrammet. Många ungdomar har hittat läsningen genom Booktok. Så var det inte riktigt för mig. Jag har varit en läsare så länge jag kan minnas, men jag är övertygad om att jag inte hade varit den läsare jag är i dag om det inte vore för Booktok. I dag arbetar jag också med Fenix förlag, ett förlagsimprint under Bonnier Carlsen. Där jobbar jag med att kurera en utgivning som är passande för den målgrupp jag själv tillhör, just Booktokläsarna och de som har hittat till läsningen genom Tiktok.

Jag har även precis gett ut min egen läsdagbok *Min bok om böcker* som är en del av mitt läsfrämjande arbete.

Nu går jag över till att säga något mer om Booktok och grunderna. Det är kanske inte alla här som har hört talas om det eller vet vad det innebär. Ofta pratar man om Booktok som om det är något separat från Tiktok, men i grund och botten är det bara en hashtag som man använder på appen. Siffran som ni ser på skärmen bakom mig visar hur många inlägg det fanns senast jag titlade under den hashtaggen. Siffran är enormt stor, men den representerar inte ens allt bokrelaterat innehåll på Tiktok eftersom det finns mer innehåll som inte använder just den hashtaggen.

Det är lätt att förenkla trenden på Tiktok till just boktips i videoformat, men det tycker jag inte ger en rättvis bild. När man skrollar på Booktok möts man just av boktips men även uppläsningar av personers favoritcitater, roliga sketcher och rollspel av favoritkaraktärer eller karaktärer som man hatar. Silent book reviews innebär att man inte får använda sina ord för att recensera böckerna, utan man använder sina kroppsuttryck i stället. Jag har till och med sett folk slå boken i huvudet för att representera hur ont det gjorde att läsa slutet.

Sedan är det många politiska diskussioner, och det är man kanske inte medveten om om man inte är på Booktok. En stor diskussion rör utvecklingen av AI, men även bannad books och yttrandefriheten, som är hotad runt om i världen. Det är också något som jag själv brinner för.

På den första bilden såg ni en bild av ett Tiktokklipp som jag gjorde för Dawit Isaak-biblioteket nyligen och deras utgivning av *1984*. Boken var inbunden på båda sidorna för att representera känslan av censur.

Booktok är en plats där kärleken till böcker alltid står i centrum. När en ny bok blir trendig vill alla läsa den för att kunna delta i diskussionerna och för att förstå internskämten som finns på appen. De böcker som blir fenomen på Booktok kan vara från alla olika genrer. Det är ofta romance och fantasy som syns mycket. Därför antar många utomstående att det är endast den typen av böcker som trendar. Men det är långtifrån sanningen. Jag läser ofta artiklar av journalister som har spenderat några timmar på appen och då kommit till slutsatsen att det bara är dessa böcker. Men då har man inte spenderat tillräckligt mycket tid på Booktok.

När algoritmen lär känna dig blir flödet personligt. Om du bara läser rysk litteratur kommer det att finnas något för dig. Om du älskar Jane Austen kommer det att finnas något för dig. Ett bra exempel på det här är en artikel från the Guardian som kom ut förra året: "Fyodor fever: how Dostoevsky became a social media sensation". Försäljningen av Dostojevskijs bok *White Nights* slog i höjden under 2024 – den över 150 år gamla boken! Det var tack vare att kreatörer på Booktok pratade så gott om den.

Jag har själv träffat två av mina bästa vänner genom Booktok. En bor i Oslo, och en bor i Köpenhamn. Vi träffades när Tiktok bjöd med oss för två år sedan till en litteraturfestival i Wales. Vi klickade direkt tack vare vårt gemensamma intresse för läsning. Sedan dess har vi setts i Stockholm, i London, på bokmässan i Göteborg och även i Köpenhamn. Våra aktiviteter består nästan uteslutande

av att dricka matcha, gå i bokhandlar och läsa. Min vän Maja har ett speciellt intresse, som också är ett stort intresse på Booktok, nämligen att testa hur floppiga böckerna är. Vi får stå och vänta på henne när hon går runt i bokhandeln och håller upp boken för att se om boken är tillräckligt lös eller för hårt bunden för att köpa den eller inte. Sedan recenserar hon den på sin Tiktokkanal. Det är också en del av Booktok.

Vårt sätt att prata skulle nästan kunna bli ett forskningsämne. Det är en blandning av engelska, svenska, danska, norska och flytande booktok. Vi använder uttryck som TBR, vilket är en förkortning för "to be read", alltså böcker vi vill läsa, DNF, som betyder "did not finish", för böcker vi aldrig avslutade och många fler liknande uttryck.

Den här typen av vänskaper finns det gott om på Booktok. Fina vänskaper kommer därifrån. Fysiska bokklubbar bildas. Tiktok blir både mötesplatsen och diskussionsforumet. För någon annan kanske det här låter väldigt fint, men för mig betyder det allt. När jag växte upp var min mamma den enda läsande förebilden i min närhet, och jag hade inga vänner som delade mitt intresse. När jag ser tillbaka på den tiden förstår jag hur starkt läsintresset behövde vara för att jag inte skulle tappa det. Den ansträngningen krävs dock inte längre. I dag är det trendigt att läsa, och vi kan visa upp våra favoritböcker inför tusentals eller miljontals människor utan att få kommentarer om att vi är nördar eller om att vi borde gå och skaffa ett liv.

Visst – det kan låta problematiskt att kalla läsning en trend, men sanningen är att den här trenden snart firar sex år. Det finns heller ingenting som tyder på att den inte kommer att fortsätta växa som den har gjort de senaste sex åren.

Jag minns att jag inför Bokmässan 2022 var väldigt besviken över att Booktok inte fick ta plats. Jag mejlade dem ganska argt väldigt sent på kvällen och bad om att Booktok skulle få vara med i seminarieprogrammet och synas i samtalen. Jag förstod inte varför fler inte såg potentialen i den här läsande rörelsen då, men jag inser nu, några år senare, att det behövde ta sin tid. Branschen behövde förstå vad Booktok faktiskt är och hur det påverkar såväl bokförsäljningen som samtalet om litteratur i stort.

I dag går det inte längre att ignorera. Jag har förmånen att se det både som kreatör på appen och från förlagssidan. Jag kan säga att intresset är enormt för de titlar som älskas av läsarna på Booktok.

Avslutningsvis vill jag säga att Booktok inte bara handlar om virala klipp eller trender. Det handlar om kärlek till berättelser, om gemenskap och om att unga människor kanske för första gången känner att litteraturen är deras plats.

Mats Berglund, ordförande, KrU: Varmt tack, Jasmine, för den här inspire-rande korta föreläsningen! Vi lärde oss att vänskap och läsning hör ihop, vilket vi visste sedan tidigare i samband med bokklubbar. Att ta bokklubbarna in i den digitala världens sociala medier är någonting som egentligen låter som en självklarhet, men någon måste ju också göra det. Tack för det initiativet, Jasmine, och lycka till i fortsättningen!

Härmed lämnar jag över ordet till utskottets vice ordförande, Malin Danielsson, som får presentera den panel som ska fortsätta att diskutera värdet av fortsatt läsning genom livet.

Malin Danielsson, vice ordförande, KrU: Då går vi in på den sista programpunkten innan våra utskottsledamöter ska få möjlighet att ställa frågor till den samlade kompetensen. Jag bjuder fram Anja Gatu, som är ordförande för Sveriges Författarförbund och har en bakgrund som författare och journalist, och Åse Hedemark, som är docent i biblioteks- och informationsvetenskap vid Uppsala universitet och har som forskningsområde att forska på hur människor faktiskt läser i vardagen.

Jag tänkte att vi skulle börja med dig, Åse. Vad vet vi egentligen, utifrån din forskning, om hur människor – inte minst våra barn – läser?

Åse Hedemark, Uppsala universitet: Det är roligt att vara här!

Jag studerar vardaglig – frivillig – läsning, alltså den läsning som man varken får betyg eller betalt för. Det har jag gjort genom att prata med unga och barn om hur de läser i vardagen. Vi pratar ofta om läsning som om det vore en och samma sak, men när man studerar vardaglig läsning blir det väldigt tydligt att läsning kan vara väldigt många olika saker. Läsning praktiseras och uppfattas på olika sätt i olika sammanhang och av olika personer.

Barn och unga, om jag ska fokusera på dem, pratar ofta om sin vardagsläsning i kontrast till skolans läsning. Läsning i skolan beskriver de unga knappt som läsning alls. Ibland kallar de den för sökläsning. Det är en speciell typ av läspraktik de ägnar sig åt, och den uppvisar knappt några likheter alls med den vardagsläsning som de ägnar sig åt. De kan berätta att de har läst samma bok i skolan som hemma och att det har genererat helt olika upplevelser.

Att läsa har blivit väldigt förknippat med nytta och prestation kopplat till skolsammanhanget. Det är väldigt tydligt i vilket sammanhang och i vilket syfte man läser. Detta påverkar också hur barn och unga beskriver läsningen.

Ett annat tydligt drag, som Jasmine Darban var inne på, är att de beskriver att olika läs- och mediepraktiker glider in i varandra och kompletterar varandra. De beskriver hur de lyssnar på musik samtidigt som de läser för att förstärka läsupplevelsen. De följer berättelser och narrativ i väldigt många olika medieformat, till exempel Booktok. Barn beskriver till exempel att de ser videor med humorgruppen I Just Want To Be Cool, som är stor framför allt bland lågstadiesbarn, på Youtube, läser deras böcker och sedan pratar om och leker att de är karaktärerna.

En väldigt viktig dimension när det gäller läsning, som Jasmine var inne på, är de sociala aspekterna. De är väldigt viktiga för drivkraften att läsa.

Malin Danielsson, vice ordförande, KrU: Ser vi samma sak hos vuxna? Nu var du inne på barn. Har de samma sociala drivkrafter?

Åse Hedemark, Uppsala universitet: Ja, det skulle jag nog säga. Det finns sådana starka sociala drivkrafter även där. Jag skulle säga att det är särskilt tydligt bland unga.

Malin Danielsson, vice ordförande, KrU: Du, Anja, företräder ju författarna. Hur ser de på sina läsare? Har det ändrats över tid och i så fall på vilket sätt?

Anja Gatu, Sveriges Författarförbund: Jag tror kanske inte att synen på läsarna har förändrats så mycket. Författare vill ju ha läsare och tycker om sina läsare. Däremot har det blivit betydligt svårare att nå ut till läsarna. Konkurrensen om läsarnas intresse är så mycket större. Vi har konkurrens av själva digitaliseringen. Det strömmas film, och även andra typer av medier är väldigt lättillgängliga. Det finns ju också sociala medier och så vidare. Det finns mer konkurrens, helt enkelt – det finns inte längre bara böcker att underhålla sig med.

Vi har också konkurrens i digitaliseringen, till exempel i strömningstjänsterna, där utbudet av böcker är enormt. Det är väldigt mycket svårare för en enskild författare att tränga igenom. Detta styrs dessutom såväl av algoritmer som av vilka förlag som har möjlighet att bekosta stora marknadsföringskampanjer i strömningstjänsterna.

Näthandeln ökar på bekostnad av den fysiska bokhandeln. I den fysiska bokhandeln finns naturligtvis ett begränsat utbud, men där finns människor som kan förmedla och berätta om litteraturen och som kan tipsa om det som man kanske inte visste att man ville ha. I näthandeln blir det mycket lättare så att man söker efter den bok man var ute efter och klickar hem den om man hittar den, men man hittar kanske inte något nytt.

Vi ser också en försvagning av litteraturförmedlingen i övrigt, med både färre och mindre kulturredaktioner. Detta innebär mindre litteraturkritik, vilket gör att samtalet om litteratur i offentligheten blir mer begränsat.

Folkbiblioteken blir färre, och deras resurser krymper. Det är heller inte bara så att resurserna krymper, utan förväntningarna på biblioteken att vara något annat än bara litteraturförmedlande ökar dessutom. De får till exempel ta över många av de arbetsuppgifter som medborgarkontoren eller fritidsgårdarna tidigare hade. När jag går till mitt närmaste bibliotek, Rosengårdsbiblioteket i Malmö, på lördagarna är jag inte alltid säker på att jag kommer in; det kan vara fullt. Man kan ju tycka att det är härligt att det är fullt på biblioteket, men det betyder tyvärr inte bara att människor vill läsa utan också att det råder brist på andra platser som inte är kommersiella och där människor kan uppehålla sig.

Vi har också skolbiblioteken. Vi ser skolbibliotekslagen, om bemannade skolbibliotek, som jätteviktig. Det är dock oerhört viktigt att implementeringen blir rätt.

Malin Danielsson, vice ordförande, KrU: Anja tog upp motståndet och konkurrensen till läsningen, men vad säger din forskning, Åse? Vilka drivkrafter och vilket motstånd finns det när det gäller läsning?

Åse Hedemark, Uppsala universitet: Lust, intresse, nyfikenhet, engagemang och de sociala drivkrafter som jag pratade om ligger såklart ofta bakom den frivilliga läsningen. Brist på tid och ork är nog den vanligaste förklaringen till att man inte läser.

Som jag var inne på spelar också sammanhanget, alltså var läsningen äger rum och i vilket syfte man läser, roll. En grundläggande sak är att läsningen är frivillig; det spelar en avgörande roll för lusten att läsa. Ett intressant drag som har dykt upp både i mina studier och i flera andra studier de senaste åren är att unga som ägnar sig åt läsning inte alltid identifierar sig som läsare. Peter, 16 år, som jag intervjuade, sa: Jag läser, men jag är inte en läsare. De kan alltså definiera sig själva som icke-läsare i en kontext, till exempel i skolsammanhang, och som läsare i en annan.

Det finns alltså belägg för – och det här tycker jag är superintressant – att läsning som praktik och läsning som identitet inte alltid hänger ihop. Det finns en amerikansk studie som till och med visar att många som identifierar sig som läsare läser mindre än de som identifierar sig som icke-läsare.

Hur kan man uppfatta detta? Jag tänker någonstans att det finns normer och ideal om läsning, om vad som räknas som läsning och om hur man är som läsare. Det jag pratade om nu kan avspegla att unga känner att de inte lever upp till dessa ideal – de ser inte sig själva som läsare på grund av att de så att säga inte ägnar sig åt läsning på rätt sätt.

Malin Danielsson, vice ordförande, KrU: Väldigt spännande! Man ska alltså inte alltid gå hem till barnen och peka med hela handen för att öka deras läslust.

Åse Hedemark, Uppsala universitet: Nej, det tror jag är en ganska tveksam strategi.

Malin Danielsson, vice ordförande, KrU: Hur kan författarna väcka läslust och, kanske framför allt, se till att den behålls? Vi vet ju att yngre barn är lite bättre än äldre barn på att fortsätta tycka att läsning i vardagen är någonting. Vad kan ni göra från författarsidan?

Anja Gatu, Sveriges Författarförbund: Någonting som vi ser som viktigt, framför allt i skolåldern, är författarbesök i skolorna. Jag är barnboksförfattare och har varit ute i hundratals klasser. När barnen har fått möjlighet att läsa i förväg och sedan träffa en riktig författare är det en lycka att få skapa tillsammans. Man blir behandlad som en popstjärna. Det går att skapa litterära förebilder på det sättet.

Skapande skola funkar väldigt bra i de kommuner där det funkar. Vi vet att det funkar väldigt olika i olika kommuner, men det är en viktig plats för möten. Det är en möjlighet till möten mellan barn och författare som är viktig såväl för barnens läslust som för författarnas möjlighet att möta sina läsare och att försörja sig. Det är väldigt svårt att försörja sig enbart på att skriva böcker i dag.

Någonting som jag gärna vill lyfta fram här när vi pratar om skolan är problemet med den digitalisering av läsningen som vi ser i skolan. Vi vet att 99 procent av landets kommuner anlitar ett kommersiellt företag som heter Inläsningstjänst, som erbjuder ljudböcker och e-böcker till Sveriges kommuner. Det är viktigt att påpeka att detta inte handlar om barn med läs- och skrivsvårigheter utan om det som Agneta var inne på tidigare, nämligen att det kanske tar emot lite att läsa en tryckt bok. Då kan man lyssna i stället. I stället för att läsa högt och prata om det man har läst sätter läraren på en ljudbok och gör någonting annat – kanske svarar på mejl. Då förlorar man mycket av det härliga med läsningen och dessutom den mängdträning som behövs för att man ska bli en skicklig läsare, orka läsa och orka tränga igenom texten.

Malin Danielsson, vice ordförande, KrU: Fler riktiga böcker i handen på våra elever, helt enkelt, och fler samtal med författare för att väcka lusten!

Vi har kulturutskottet och utbildningsutskottet här. Kan ni ge oss råd för framtiden? Vad behövs för att barn och unga – och vuxna – ska fortsätta läsa genom hela livet?

Åse Hedemark, Uppsala universitet: Vi måste titta mer på vardagsläsningen, alltså den engagerade läsning som driver unga att läsa. Vi måste prata mer med unga och kanske bjuda in dem till nästa offentliga samtal om läsning. Det gäller också att vi ser dem som läsare, oavsett vad eller hur de läser. Jag tror att det stärker deras självbild som läsare och motivationen att läsa.

Jag tror att läsning för många unga har kommit att förknippas med nytta snarare än nöje. Jag tror att vi måste värna den frivilliga läsningen utanför skolan för barn och unga; det är väldigt viktigt.

Anja Gatu, Sveriges Författarförbund: Som jag har varit inne på tidigare handlar det väldigt mycket om att stärka förmedlingen av litteratur. Det gäller att stärka folkbiblioteken och skolbiblioteken samt litteraturkritiken på våra dagstidningar och i public service. Det handlar om att ha tryckta böcker i skolan och litteraturutbildade pedagoger både i förskolan och i skolan samt om att ha bibliotekarier. Det gäller att integrera litteraturen i undervisningen för att väcka lusten och glädjen.

I dessa tider, när vi pratar väldigt mycket om AI, vill jag också slå ett slag för upphovsrätten och att respektera den i alla sammanhang. Har vi inte vår upphovsrätt finns det inte någon ekonomi i litteraturen eller i böckerna, och då finns det heller inte någon möjlighet för oss att försörja oss på det vi skriver och att fortsätta finnas som författare över huvud taget.

Vi måste ha en infrastruktur som gör att vi kan ha författare för att vi ska kunna ha någonting att läsa och för att vi ska kunna ha nya saker att läsa.

Malin Danielsson, vice ordförande, KrU: Vad tror ni att vi kommer att prata om ifall vi samlas här om tio år?

Åse Hedemark, Uppsala universitet: Vi kommer fortfarande att prata om en läskris. Alla decennier har haft sina läskriser. Förr var vi kanske mer upptagna av att folk läste fel saker och alltför undermåliga böcker. Det är vi inte så upptagna av i dag. I dag handlar det mer om *hur* man läser och *att* vi läser.

Jag tror alltså att vi fortfarande kommer att prata om en läskris, och det är väl inte helt osannolikt att den är kopplad till AI. Jag tror dock inte att vi kommer att behöva vänta ett decennium på det.

Anja Gatu, Sveriges Författarförbund: Frågan gällde tio år framåt i tiden. När jag är ute på författarbesök i skolorna brukar jag alltid fråga barnen när de tror att jag gick författarskolan, alltså när jag utbildade mig till att bli författare. Då gissar de på allt möjligt – för 25, 30 eller 40 år sedan. Då säger jag så här: När jag gick författarskolan var jag lika gammal som ni är nu. Jag gick alltså i låg- eller mellanstadiet. Författarskolan var biblioteket. Det var på biblioteket jag utbildade mig till att bli författare. Genom att läsa lärde jag mig att skriva.

Nu är jag mycket mer optimistisk än Åse. Vi har fått väldigt många tankar med oss här i dag om vad som kan göras. Det är ni här inne som sitter på de politiska verktygen. Om vi ser till att allt detta händer har vi om tio år en läsande befolkning som är vuxen och som utöver att den har glädjen och lusten i att läsa också är betydligt bättre rustade medborgare som kan uttrycka tankar, känslor och åsikter och som har stark motståndskraft mot totalitära idéer. Det handlar helt enkelt om ett starkt demokratiskt samhälle. Kör!

Malin Danielsson, vice ordförande, KrU: Kör – så enkelt är det! Vi får se om det blir läskristemat eller det mer optimistiska. Jag hoppas på det optimistiska. Stort tack till er båda!

Anja Gatu, Sveriges Författarförbund: Det beror på er.

Mats Berglund, ordförande, KrU: Jag vill tacka panelen för diskussionen om motstånd och drivkrafter, praktik och identitet, läsning och lyssning, nytta och nöje samt värdet av våra bibliotek och den infrastruktur vi har för läsning.

Fredrik Malm, ordförande, UbU: Vi går vidare till frågor från utskottens ledamöter. Jag vill uppmana alla att hålla frågorna korta och konkreta – man behöver inte leverera svaret samtidigt som man ställer frågan. Jag tänker på det som kallas ABF-mannen; det håller vi oss borta från. Det beror inte bara på att

jag står sist på listan för att ställa frågor, utan det är för att så många som möjligt ska hinna ställa frågor.

Linus Sköld (S): Ordförande! Varmt tack till alla som har bidragit till en otroligt viktig förmiddag!

Jag ska försöka att koncentrera mina frågor först och främst till Joakim Malmström och Anna Castberg från Skolverket. Jag hör beskrivningen av hur trenden ser ut vad gäller läskunnighet eller läsförmåga. Den bottnade i början av 10-talet. Därefter kröp den försiktigt uppåt innan den föll igen i den senaste undersökningen, förmodligen som ett resultat av pandemin. Har ni någon analys av vad de tidigare nedgångarna berodde på?

Jag har min egen hobbyanalys. Förlåt, Fredrik – nu blir jag ABF-mannen, men jag måste! Min 15-åring har precis fått moppekort. Att säga till ett barn som har tillgång till Snapchat och Instagram att han ska läsa i stället för att ägna sig åt de sakerna är ungefär som att säga att någon ska jogga de två milen hem till en kompis i stället för att ta moppen. Om han tar moppen får han dessutom godis på vägen, apropå de dopaminkickar man får av de sociala medierna, som upptar alltmer av barnens tid.

Att läsa är ju något jämförelsevis mödosamt och ganska långsamt, vilket leder mig in på det Michael Tengberg sa om att vi som samhälle behöver prioritera djup förståelse och långsamt tempo före ytlighet och högt tempo. Hur ska vi förmå att göra det när samhällsutvecklingen är på väg i en annan riktning?

Jag vill alltså fråga dels vad den längre trenden med försämrad läsförmåga beror på, dels hur vi ska förmå att vända denna utveckling.

Anna Castberg, Skolverket: Jag tackar för frågan.

Det går inte att rakt av säga att det finns ett enskilt skäl, utan det är komplexa faktorer som ligger bakom den här typen av fall.

I Pisa har vi ju följt läsförmåga, och det har vi också gjort med matte. Konstigt nog har vi inte gjort det när det gäller naturkunskap. Det har varit en del av en större förändring. På så sätt tror jag att man kan säga att trenden följer det man kan säga om resultaten i kunskapsmätningarna i stort – detta är inte något särskilt för läsförmågan.

Vi fick ju en bild av läsningen över tid och framhöll de positiva resultaten gällande bokläsning för fjärdeklassarna mellan 2016 och 2021. Den mer övergripande trend som Kulturanalys visade på tyder på att vi har utmaningar när det gäller den lästa läsningen, vilket är viktigt att ha med sig, men det går inte att säga att det var det ena eller det andra som var orsaken. Jag tror att det finns flera olika svar på podiet vad gäller orsakerna till att Sveriges resultat gick ned så pass ordentligt.

Michael Tengberg, Karlstads universitet: Jag tror naturligtvis inte att vi kan vända utvecklingen i den meningen att vi kan bromsa en teknisk utveckling.

Det handlar också om hur vi förhåller oss till det tempo som teknologin medger. När du som politiker får en mikrofon under näsan, blir ombedd att svara på en stor och komplex samhällsfråga och får två meningar på dig bör du protestera och inte försöka leverera ett kort och klatschigt svar. Vi har en större bakgrund att förhålla oss till.

Jag vill också nämna något mer konkret som vi kanske kan göra, till exempel i skolan. Vi har drivits av ett stort antal satta mål för vad elever ska uppnå, vilket har gjort lärare ganska pressade att dokumentera att eleverna uppnår en massa saker. Detta gör att det sällan lämnas tid för att till exempel sätta sig ned i lugn och ro och läsa.

Ett flertal studier har visat på att det även under 10-talet har skett en snabb förändring som har lett till att elever läser mindre sammanhängande text i sin dagliga läsning. De ägnar tid åt ett antal andra saker för sin kunskapsinhämtning, till exempel Powerpointpresentationer i punktform. I många läromedel i dag är texterna betydligt kortare och ger mindre sammanhang för att eleverna ska kunna skaffa sig överblick över ett ämnesområde. Det hänger ihop med att vi har andra teknologier omkring oss, men det beror också på våra val. Vi kan agera annorlunda.

Runar Filper (SD): Jag riktar min fråga till Skolverket.

I materialet *Läs tillsammans!* som har tagits fram för förskolan, står att läsa att högläsning är grunden för all språk-, läs- och skrivutveckling. När jag själv gick i skolan – det är länge sedan nu – ägnade man sig åt högläsning även i högre åldrar. Jag minns till exempel att vi hade mycket högläsning i sexan. Läraren läste ur en bok, och alla satt alldeles stilla och tysta och lyssnade. Det var faktiskt enda gången man lyssnade i skolan.

Eleverna fick turas om att läsa högt ur böcker, och det var tyst i klassen. Jag minns speciellt ett tillfälle. Vi läste en bok som hette *Jakten på Janne*, av Hans Peterson. Den gick förresten även på tv. Den var enormt spännande, tyckte vi. Alla satt tysta. Jag tyckte att den var speciellt spännande eftersom jag själv var fosterbarn, som Janne i boken. Jag hette också Janne, och den utspelade sig dessutom i Värmland, vilket gjorde det hela levande.

Är det inte viktigt att vi har högläsning även i högre åldrar på samma vis som vi hade i skolan en gång i tiden? Detta har ju försvunnit alltmör, och på många sätt kanske det inte alls existerar som det gjorde då. Det finns främst i förskolan och kanske lite i början av skolan, men sedan försvinner högläsningen.

Jag skulle vilja ha ett svar på om det görs insatser för att man ska fortsätta med högläsning även i högre åldrar – kanske ända upp i högstadiet. Det är väldigt viktigt. Man lyssnar om det är en intressant berättelse och en bra berättare.

Läslistorna är riktigt bra. Jag har skummat igenom titlarna. Detta har lite av en litteraturkanon över sig. Jag vill även fråga i vilken omfattning de litterära delarna i kulturkanonen kommer att implementeras och användas för läsfrämjande insatser i skolan.

Tammi Gustafsson Nadel, Skolverket: Jag börjar med frågan om litteraturkanon. Detta är ute på remiss just nu. I början av januari ska svaren vara inne, så vi får lov att återkomma med ett mer konkret svar efter det.

Jag håller med när det gäller högläsning. Man kan syssla med högläsning långt upp i åldrarna. Det är också en viktig del av de litteraturinternat som Skolverket håller i för högstadielärare och mellanstadielärare. Vi vet att högläsning och gestaltning av det lästa är sätt att engagera eleverna i texter och att få dem mer involverade. Vi försöker lyfta fram detta så mycket vi kan.

Joakim Malmström, Skolverket: Jag kan tillägga att vi, som ni vet, har en omfattande utredning som omsätts i uppdraget till Skolverket gällande en ny läroplan, där en hel del skrivs fram om läsningens viktiga roll i läroplanen samt olika åtgärder och insatser för att synliggöra läsningens betydelse inte bara i svenskämnet utan i många delar av läroplanen. Skolverket är i uppstartsfasen av detta arbete. Vi har just fått uppdraget att omsätta utredningens olika förslag i praktiken i den nya läroplanen.

Marie-Louise Hänel Sandström (M): Tack för en spännande förmiddag! Det är väldigt intressant att se hur kultur och utbildning gifter sig med varandra.

Många har pratat om samverkan i samhället och hur viktigt det är för läsningen. Michael Tengberg betonade att det är viktigt med bredare mönster i undervisningen och att läsning hela tiden måste underhållas, och Agneta Gulz sa att läsningen är som ett gym för hjärnan. Min fråga till er är: Kan ni i er forskning se hur vi kan lyfta och stärka lärarna ytterligare i hur viktigt deras arbete är för att främja just läsglädjen? Det handlar också om hur viktig skolan är för samhället och samhället för skolan. Dessutom förbättras hälsan med läsning. Som utbildningspolitiker skulle jag gärna vilja se hur vi kan lyfta lärarna, för deras arbete är så otroligt viktigt för dessa frågor.

Michael Tengberg, Karlstads universitet: Det var mycket i det där, men jag uppfattar att det du framför allt var inne på är hur man kan stärka lärarna och deras arbete med läsning. Detta har vi ett antal olika insatser för. Sverige har exempelvis haft ett stort läslyft, och inom ramen för akademin samarbetar vi med lärare i en rad olika projekt. Ett stort professionsprogram är också på gång och håller på att sjösättas, och en del av det kommer förstås att handla om läsning.

Det vi gör i vår verksamhet är att försöka utveckla metoder och pröva i vilken mån de fungerar. Detta görs i mindre skala, och frågan är hur man kan skala upp detta så att fler får del av det, till exempel utprovning av undervisningssätt som fungerar. Det krävs en infrastruktur i mötet mellan akademi och skola som måste kunna ta emot de kunskaper som utvecklas i dessa samarbeten, och här finns det mer att göra vad gäller att bygga upp en sådan infrastruktur. Men det görs en hel del försök.

Agneta Gulz, Lunds universitet: Att stärka lärarna är oerhört viktigt. Det handlar mycket om kunskap, och det finns en kunskapsbrist. Den professionella erfarenheten kan säga lärare att detta är viktigt, men de har inte alltid fått med sig de vetenskapliga underlagen för hur och varför. När man har detta kan lärarna i sin tur förmedla det till eleverna så att de förstår vad det handlar om. Elever kan absolut förstå att det är som att skicka hjärnan på gym och att skrivandet och läsandet inte bara är en gammal tråkig uppfinning vi har i vårt samhälle utan är av betydelse.

Det handlar också om alla bonuseffekter man får när man läser. Det händer saker i hjärnan, som tillväxt av hjärnbarken och myelinet. Vårt minne blir också snabbare och mer precist, och abstraktionsförmågan stärks. Det är mycket som sker på köpet, och man blir bättre på att tänka som kunskapsvarelse. Det gäller inte bara i textformat.

Denna kunskap behöver spridas mer. Lärare behöver veta att det är så här så att de i sin tur kan förmedla det till sina elever. Här skulle jag gärna se att något hände.

Vasiliki Tsouplaki (V): Ordförande! Jag tänkte dagen till ära fråga om skolbibliotek. Vi har fått till en jätteviktig reform om att alla elever ska ha tillgång till bemannade skolbibliotek, men ett orosmoln är att det inte finns tillräckligt många utbildade bibliotekarier. Kanske både Skolverket och Svensk biblioteksförening skulle kunna ge oss en inblick i hur det går med implementeringen och vad ni ser för möjligheter och farhågor när det gäller genomförandet av bemannade skolbibliotek.

Jenny Nilsson, Nationella skolbiblioteksgruppen: Vi är oerhört glada för denna förändring i skollagen, men det kommer att ta tid. Som det ser ut nu har Sverige inte tillräckligt många utbildade bibliotekarier, så det krävs fler utbildningsplatser på utbildningarna inom biblioteks- och informationsvetenskap, vilket vi har framfört.

Vi ser fram emot att se hur Skolinspektionen kommer att tolka lagen och var inspektioner framöver kommer att sätta ribban för vad som krävs. Som vi ser det vore en rimlig bemanning ungefär en heltid per 300 elever i grundskolan och per 400 elever i gymnasiet. Men enligt fackförbundet DIK har man nu i genomsnitt 700 elever på en heltid i grundskolan och i gymnasiet 900 elever. Det finns alltså mycket att jobba med, och många skolbibliotek är ännu inte bemannade alls.

Antalet utbildningsplatser behöver som sagt öka. Man måste också ge huvudmännen en chans att leva upp till det lagen föreskriver. Vidare är utbildningskravet att man ska vara fackutbildad bibliotekarie, alltså ha en examen inom biblioteks- och informationsvetenskap, väldigt viktigt.

Katti Hoflin, Västra Götalandsregionen: Man ska inte glömma bort regionerna. De har ett särskilt ansvar när det gäller kompetensförsörjning, och i Västra

Götalandsregionen driver jag att vi också måste hjälpa till med kompetensförsörjning av skolbibliotekarier. Vi har också skrivit in det i vår biblioteksplan – inte helt utan motstånd, för man vill gärna hålla sig till att man bara ska kompetenshöja och hjälpa folkbiblioteksstrukturen och inte ge sig in på skolbiblioteken. Men det kommer aldrig att bli bemannade skolbibliotek överallt om vi inte går in och samverkar lite busigt. Glöm alltså inte bort regionernas roll!

Åse Hedemark, Uppsala universitet: Jag är inte bara läsforskare utan företrädare också en institution där vi utbildar bibliotekarier. Jag vill därför lägga till att vi och våra systerinstitutioner i Sverige har en dialog om detta, och vi har försökt trycka på vikten av fler utbildningsplatser. Om vi får fler utbildningsplatser har vi långt framskridna planer på att göra ett ettårigt snabbspår för skolbibliotekarier, och här kan alla lärosäten samverka för att ladda denna utbildning med den bästa kompetensen, som ju sitter på lite olika håll i landet. Detta är alltså en väldigt viktig fråga för att förverkliga satsningen på skolbibliotek.

Joakim Malmström, Skolverket: Frågan var hur det går med implementeringen av lagstiftningen. Skolverket har fått i uppdrag att lämna en lägesbeskrivning och statistik, och detta kommer att avrapporteras i slutet av nästa år.

Det kan nämnas att i den internationella studien Talis ställdes frågan vad rektorer saknar mest, och det som lyftes fram var skolbibliotek. Här syns en stor ökning jämfört med 2018, så det är definitivt en utmaning för många skolhuvudmän och rektorer.

Vi har som sagt fått i uppdrag att följa hur utvecklingen ser ut, och vi kommer att redovisa det under nästa år.

Kajsa Ravin, Kulturrådet: Som ni här i riksdagen givetvis vet är det olika lagrum som styr skolbibliotek och folkbibliotek. Denna linje och tanke följer dock inte alltid med ned till kommunerna, som ska hantera utmaningen att genomföra verksamhet för både folkbibliotek och skolbibliotek. Det är viktigt att den stora satsningen på skolbibliotek inte kannibaliserar på folkbiblioteksuppdraget, som också är väldigt utmanat och under press. Detta är viktigt att understryka.

Niels Paarup-Petersen (C): Tack för bra inspel etcetera! Det har varit kul att höra om kollegors olika skolupplevelser, uppväxter med mera och om existerande reformer. Men låt oss titta lite framåt. I dag har vi riktade statsbidrag till skolböcker och mycket annat. Dessa satsningar når dock inte i någon särskilt stor omfattning de två områden där vi har de största utmaningarna vad gäller läsning och skolresultat över huvud taget, nämligen landsbygd och utanförskapsområden. Här används dessa satsningar i stället minst.

Vad ska den nationella politiken göra för att stärka läsningen i dessa två områden? Det ser jag som den största utmaningen, för det är här eleverna inte klarar skolan.

Jag vill gärna höra ett eller två förslag. Kanske kan Agneta Gulz, Skolverket eller Expertrådet för läsning vara intresserade av att svara.

Agnes Török, Sveriges läsambassadör: Jag har i mitt uppdrag särskilt fokus på Sveriges landsbygd, glesbygd och mindre orter. En satsning är att etablera unga läsråd som består av högstadie- och gymnasieungdomar. De är avlönade för att vara med och lösa läskrisen, och de tar fram kompetensunderlag. I förra veckan besökte jag de åtta ungdomarna i Jokkmokk, och denna vecka ska jag besöka de åtta ungdomarna i Årjäng.

Tydligt är att om vi ska vända den läskris som rör det alltmer minskande läsandet på högstadiet och gymnasiet måste vi engagera de unga själva, och det är anmärkningsvärt att vi sitter här samlade utan en enda ung person i rummet vars röst kan bli hörd. Ett sätt att engagera dem är genom de unga läsråden. Man kan läsa mer om detta arbete via Kulturrådet och se uppdateringar av läsrådets arbete under året. Det handlar alltså om 24 ungdomar med lön runt om i landet.

Roland Utbult (KD): Jag har en fråga till Mats Malm. Det var väldigt berikande att få besöka Svenska Akademien, och jag hoppas få göra det igen.

Det händer en hel del från regeringens sida när det gäller pengar till bland annat folkbiblioteken och inköp av böcker.

Men det finns ju barn, unga och familjer som hamnar utanför och inte får ta del av bildning, till exempel i utanförskapsområden. Mats Malm talade om att språk är gemenskap. Det är en bildad samling här i dag, men i samhället hamnar många utanför bildning. Hur ser Mats Malm på denna problematik?

Mats Malm, Svenska Akademien: Som har framgått här och som man kan se ännu mer på många håll görs det fantastiskt mycket fantastiskt bra för precis dessa saker. Flera av organisationerna representerade här i dag lever med ganska kortsiktig finansiering och får hela tiden kämpa för sin finansiering. Det finns ett stort behov i framför allt utanförskapsområden med högt socio-ekonomiskt index, och där behöver det göras mycket mer för att stärka de initiativ som finns där.

När det gäller bildning på bredare basis finns det en grupp vi inte har talat så mycket om, nämligen lärarna själva. De ska ha utrymme i sina tjänster att förbereda undervisning, läsa in sig på materialet och ha ett eget förhållande till litteraturen. Många rapporter visar att lärarnas tid är väldigt pressad.

Så till frågan om bildning utanför skolan. Här finns också mycket kvar att göra, och det finns många olika sätt att komma vidare med resurser som förmodligen inte går genom skolväsendet. Det finns många sätt att arbeta här. Nästa och nästnästa år kommer temat för Bokmässan i Göteborg att vara just

folkbildning. Folkbildningsrörelserna överlag är en stor del i folkbildningen, och de skulle nog också behöva betydligt mer resurser, särskilt i rådande världsläge.

Anja Gatu, Sveriges Författarförbund: Jag tänker att det handlar väldigt mycket om att sänka trösklarna för kulturen från väldigt låg ålder, och de kommunala kulturskolorna kan verkligen stärkas. Jag vet inte hur det ser ut i hela landet, men jag vet att mina barn i Malmö bara har möjlighet att stå i kö till *en* aktivitet. Redan från tidig ålder måste man alltså välja vad man ska ägna sig åt. Mina barn har valt teater och har då inte möjlighet att testa något annat.

När man själv börjar skapa kultur skapar det ett intresse för att ta del av annan kultur. Det som bygger bildning är att ta del av kultur och att hitta denna inre drivkraft hos sig själv. Sänk trösklarna, och gör det lättare för barn och unga att ta del av kultur! Vi har redan infrastrukturen, men den behöver stärkas, och den behöver ekonomi. Det gäller både kulturskola och folkbildning.

Katti Hoflin, Västra Götalandsregionen: Du sa precis det jag tänkte på. Om man skriver låttexter är det skrivande, och då måste man läsa. Om man håller på med teater måste man läsa in sig på sina repliker, och då blir det läsning. Det kan vara lite roligt i stället för bara nyttigt. Jag håller helt med dig, och därför behöver kulturskolan byggas ut och kanske också ha en lag.

Camilla Hansén (MP): Tack för föredragningar och svar! Jag har kvar i huvudet sedan tidigt i förmiddags att Katti Hoflin sa att lamporna släcks runt årskurs 3 och att det då blir mindre intressant att läsa. Vi vet också när det gäller STEM-ämnena att förskolebarn är rackarns intresserade av naturvetenskap. Men det är en brant kurva, och för varje år man går i skolan minskar intresset. Det är ett jättestort problem, och jag funderar på vad skolan gör med viktiga kunskaper och lusten att lära. Vad gör prestation, bedömning, mätande och mätande av kunskap? Lärare måste ju bedöma för att veta vad som ska vara nästa steg och vad som är en lagom utmaning. Men är det något mer? Säger vi kanske av grenen vi sitter på? Släcker vi som samhällsinstitution den eld efter mer kunskap som brinner i barn? Jag riktar inte frågan till någon särskild, men någon är säkert hugad att svara.

Åse Hedemark, Uppsala universitet: När jag i mina studier pratar med unga om läsning får jag intrycket av att skolan nästan dödar läslusten, att det lägger sig som en våt filt över läsningen. De beskriver att de i gymnasieåldern hittar tillbaka till läsningen, ofta via sociala medier. Jag känner alltså igen det du säger. Vi pratar mycket om läsning i skolan, nyttan med läsning och läskris. De får hela tiden höra att deras läsförmåga inte är tillräckligt bra, och jag tror att det gör något med dem. Vi måste därför vara varsamma och värna det engagemang som finns och som dyker upp, vilket Jasmine beskrev på ett så tydligt sätt.

Detta var mer en reflektion.

Katti Hoflin, Västra Götalandsregionen: Om vi missar de här så att de tappar sugen på riktigt och lampan släcks blir de hemmasittare. I den region där jag jobbar gör vi extremt mycket insatser, och ofta handlar det om att börja med att se om det finns något som kan få den unga att kliva upp ur sängen och komma ut i livet. I det läget är det en otroligt lång väg tillbaka, så vi har allt att vinna på att försöka se till att unga aldrig hamnar där. Men det händer rätt ofta. Då kan vi inte försöka med samma recept om och om igen och tro att vi ska få ett nytt resultat, utan vi behöver tänka radikalt annorlunda och fundera på vad som gör att den unga känner sig motiverad och längtar efter kunskap och att lära sig mer.

Agneta Gulz, Lunds universitet: Jag kommer att vända på det hela lite. Jag skickade ut en lite märklig blänkare om att vara varsam med begreppet läslust. Låt mig exemplifiera med läraren Martin Ahlstedt som har jobbat med yrkes-elever i kanske 30 år. Hans elever kan komma till honom och säga att läsning inte är deras grej och att de inte har läst en bok på många år. Hans ingång är inte att väcka lust till läsning, så när eleverna säger att de inte har någon lust svarar han: Nej, det behöver du inte ha, men du ska läsa ändå. Och de läser. Vad som då händer är att läslusten väcks, och många av hans elever väljer sedan att fortsätta läsa de frivilliga kurserna i årskurs 2 och 3, trots att de från början absolut inte vill läsa. Varför blir det så? Jo, för att han sätter igång dem så att de lär sig läsa. Eleverna måste känna att de kan och att det går framåt. Ordningen är alltså inte att först väcka lust för läsande och sedan lära sig att läsa.

För de yngsta eleverna är det dock jätteviktigt att väcka lust för berättelser som finns i böcker genom högläsning, samtal om böcker med mera. Men vi måste också se till att de blir läskunniga, för man gör inte en läsare av någon bara genom att försöka locka fram en lust. Detta gäller lärande generellt. Man måste först motivera och hjälpa någon att komma igång med något, komma in i det, göra det och få kompetens. Annars blir det där med lust bara prat.

Läslust är ofta kopplat till skönlitteratur. Läsning är ett nöje för många, och jag unnar alla det. Men alla tycker inte att det är så roligt att läsa, och det måste vara okej. Däremot är det ett jätteviktigt verktyg för alla så att man klarar sig i samhället. Alla måste kunna läsa sina deklarationsunderlag, försäkringsvillkor etcetera. Precis som någon var inne på vill man ibland också ta del av något som är nöjsamt. Det kan vara att släktforska, lära sig om engelska bilar, läsa nyheter eller sy kläder. Jag tror dock att vi ska vara lite varsamma med att alltid bara prata om att alla ska uppleva läslust.

Låt mig avsluta med att ta upp Martin Ahlstedt igen. Han berättar att en del av hans elever blir väldigt lättade av att höra att de inte behöver ha lust att läsa men att de ska läsa ändå. Många säger då: Å, vad skönt! Jag trodde att det var något fel på mig som inte har den där läslusten alla pratar om.

Malin Danielsson (L): Jag går ändå vidare på detta med läslust. Jag tyckte att det var intressant när det pratades om måsteläsning och frivilligläsning.

Jag ställer min fråga till Jasmine och Åse. Vad kan skolan ta med sig från din forskning, Åse, och från det arbete som du, Jasmine, gör på Booktok för att skapa fler frivilliga läsare? Vilken inspiration skulle ni vilja skicka med till skolan?

Jasmine Darban, Booktok: För inte så länge sedan besökte jag mitt gamla skolbibliotek och träffade bibliotekarien där. Hon pratade mycket med ungdomarna om vilka böcker som trendar på Booktok, och hon var själv på Booktok. Hon baserade mycket av det hon rekommenderade utifrån det och utifrån vad ungdomarna själva sa. Det var inte så länge sedan jag själv gick på gymnasiet, och då läste vi till exempel *Älskaren* och *Dvärgen*. För mig är det inga fina läsminnen, antagligen för att jag var tvungen att läsa dem – och då är jag ändå en person som älskar att läsa och läser extremt mycket. Det finns de som har skrivit till mig om att de läste *Räddaren i nöden* i skolan och inte tyckte om den men att de senare har läst den frivilligt efter att ha sett om den på Booktok och då tyckt om den.

När Skolverket gör läslistor är det värt att diskutera med ungdomar om vad som lyfts fram på sociala medier, för det väcker läslust. Jag förstår att man inte kan basera läslistorna på enbart detta, men det är ändå värt att ha med för att väcka läslust.

Åse Hedemark, Uppsala universitet: Jag instämmer med Jasmine. Skolbiblioteken är en viktig aspekt, och därför är det också viktigt att dessa blir verklighet.

Jag vill också betona vikten av långsiktiga läsfrämjande strukturer för barn och unga utanför skolan. Det är så lätt att vi bara tänker skola, men jag tror att det också måste finnas andra läsfrämjande sammanhang. Dessa kan kanske ha större potential när det gäller att främja den frivilliga läsningen, lustläsningen eller vad vi nu väljer att kalla det.

Det är också viktigt att man inte automatiskt ser lustläsning som läsning av skönlitteratur, för det finns många som läser facklitteratur och annan litteratur av lust.

Mats Berglund, ordförande, KrU: Det här har varit en värdefull förmiddag för kulturutskottet och utbildningsutskottet. Vi har lyssnat på redovisningar av våra myndigheters arbete och fått höra om stor kunskap och höga ambitioner, vilket känns tryggt och bra. Vi har också fått kunskap från forskningen och perspektiv från olika delar av det läsande samhället.

Man kan säga att en bild har tecknats fram av en något oroande utveckling men ändå med vissa ljusglimtar. Vi har fått höra om vilka behov som finns och om allt det som görs av väldigt många olika aktörer.

Mats Malm talade om läsning och språk för ett bibehållet och civiliserat samhälle. Det tycker jag är något som vi behöver ta med oss.

Jag tar också med mig att läsningen är något lustfyllt. Det handlar om glädje, tröst och sammanhållning. Det är en kompis, som Katti Hoflin sa. Det handlar också, som Jasmine betonade, om vänskap i en läsecirkel, oavsett om den är fysisk eller virtuell, på sociala medier.

Det här spelas in och går att se i efterhand, ifall någon har missat någon liten bisats av allt som sagts här.

Avslutningsvis vill jag verkligen tacka Mats Malm för initiativet. Vi stötte på varandra på ett mingel, och det fanns en idé om det här som sedan har stötts och blötts. Det blev till den här förmiddagen, bland annat tack vare alla deltagare i programmet som har delat med sig genom väl förberedda inlägg men även våra fantastiska utskottskanslier och personalen där. Utan er är vi i utskotten verkligen ingenting.

Varmt tack till utbildningsutskottet för att vi har gjort det här tillsammans, för att belysa frågan ur ett så här brett perspektiv! Det är nödvändigt att göra sådana här saker för att nå framgång med läsningen och med våra ambitioner för bildningens framtid.

Varmt tack, alla ni som är här och alla ni som har deltagit, för att ni kom!
(Applåder)

Sammanträdet är härmed avslutat.

BILAGA

Presentationer

Bilder som visades av Joakim Malmström, Anna Castberg och Tammi Gustafsson Nadel

Skolverket

Läsförmågan över tid och i ett internationellt perspektiv. Sveriges resultat i tre internationella undersökningar: PIRLS, PISA och PIAAC

Skolverkets arbete med läsfrämjande insatser

Offentligt sammanträde om läsning i kulturutskottet och utbildningsutskottet 21 oktober 2025

Gd Joakim Malmström, avdelningschefen Anna Castberg och undervisningsrådet Tammi Gustafsson Nadel

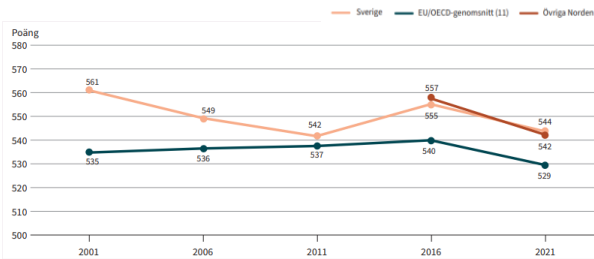
Skolverket

Läsförmågan över tid och i ett internationellt perspektiv

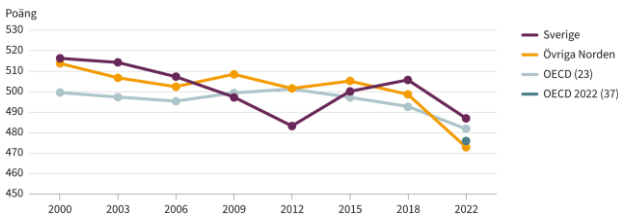
Resultat i PIRLS 2001 - 2021

PIRLS 2021 Läsförståelse åk 4

PISA 2022 visar samma mönster

PISA 2022 Läsförståelse 15-åriga elever

Skolverket

Ökad spridning i resultat

- Skillnaderna mellan högst och lägst presterande elever har aldrig varit större sedan mätningarna började
- Andelen som inte når grundläggande nivå har ökat
- Elevers hemresurser spelar fortfarande störst roll för resultatet
- Skolans elevsammansättning allt viktigare för elevresultatet
- Fortsatt stora skillnader mellan flickors och pojkars resultat i läsförståelse

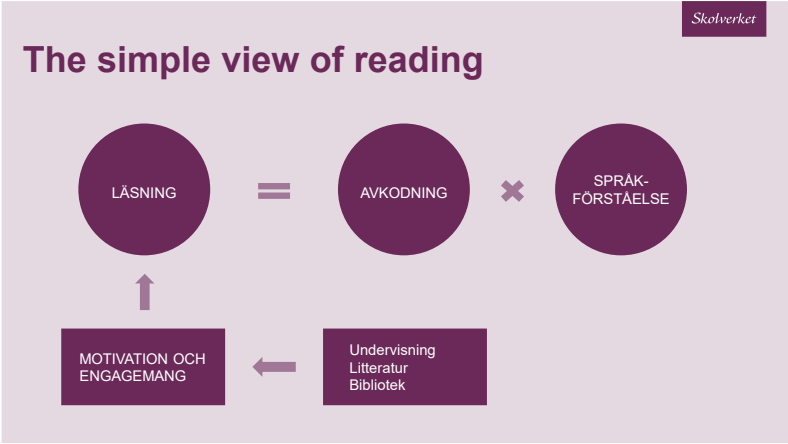
Skolverket

PIAAC 2023 – läsförståelse hos vuxna

- Den vuxna befolkningen i Sverige har fortsatt höga resultat i läsförståelse och befinner sig internationellt i toppskiktet
- Det finns fortsatt en hög andel utrikesfödda med låga kunskaper i läsförståelse
- Sedan 2012 har andelen unga (16-24 år) med otillräckliga kunskaper i läsförståelse ökat

Skolverket

Läsfrämjande insatser

Skolverket

Förskolan

- Lpfö18 reviderad 2025: förstärkta skrivningar om läsning
- Nya allmänna råd om styrning och ledning: personalens språkkunskaper
- Kompetensutveckling och statsbidrag: utveckla språk- och matematikundervisning

An illustration with a blue background and yellow text that says 'Läs tillsammans!' (Read together!) followed by '– läs med ditt barn' (– read with your child). It shows a cartoon bear holding a stack of books, with three small children (two girls and one boy) standing next to it. The logo 'Bokstart' is in the bottom right corner.

Skolverket

Grundskolan

- Reviderade kartläggningmaterial och bedömningsstöd
- Tioårig grundskola och nya läroplaner 2028
- Utbildningar för lågstadielärare i tidig läsundervisning

Gymnasieskolan

- Litteraturen har förstärkt position i Gy25

Läsfrämjande insatser

- Läslistor
- Litteraturinternat
- Statsbidrag för Inköp av läromedel och litteratur
- NCS – Nationellt centrum för språk- läs- och skrivutveckling samt skolbibliotek

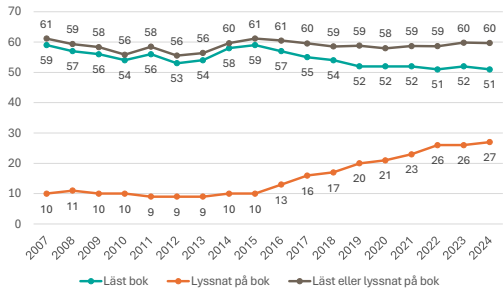
Skolverket

Bilder som visades av Mats Granér

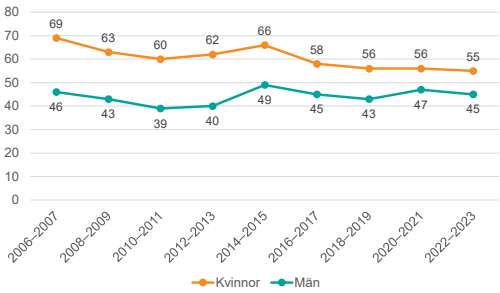
Utveckling av befolkningens läsvanor över tid
Andel vuxna (16-90 år) som läser bok *minst någon gång i månaden*, procent

- Viss minskning av bokläsandet det senaste decenniet
- Kraftig ökning av boklyssnandet
- Oförändrad andel som läser eller lyssnar på böcker

Utveckling av ungas läsvanor över tid
Andel unga (16-25 år) som läser bok *minst någon gång i månaden*, procent

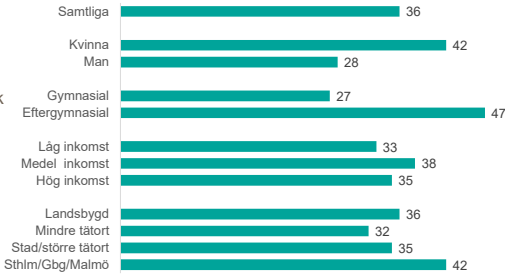
- Läsandet minskar mer bland unga kvinnor
- Skillnaden mellan unga kvinnor och unga män minskar

Vuxnas bokläsning inom olika grupper

Andel vuxna som läser bok *minst någon gång i veckan*, procent

- Kvinnor läser betydligt mer än män
- Utbildningsnivå har stark påverkan på läsvanorna

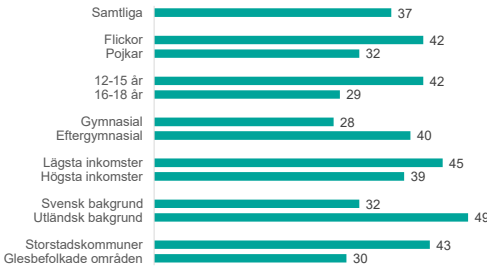
Källa: Kulturvanor 2024, Kulturanalys/SOM-institutet

Barns bokläsning inom olika grupper

Andel barn som läser bok på fritiden *minst någon gång i veckan*, procent

- Flickor läser betydligt mer än pojkar
- Yngre barn läser mer än äldre barn
- Föräldrarnas utbildningsnivå har stor betydelse
- Barn med utländsk bakgrund läser mer

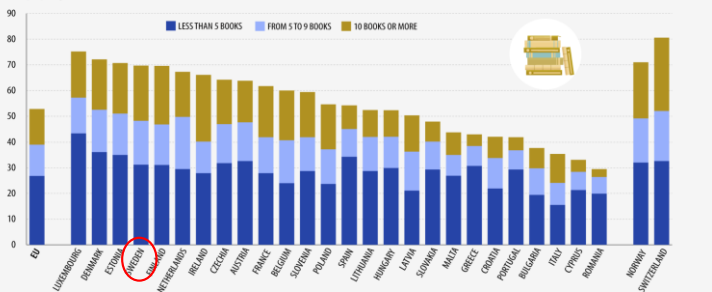

Källa: Undersökningarna av barns levnadsförhållanden, SCB

Internationell jämförelse

Book reading habits over past 12 months, 2022
(% of people aged 16 and over)

Källa: EU statistics on income and living conditions, Eurostat

Summering

- Läsningen har minskat i hela befolkningen det senaste decenniet...
- men i jämförelse med andra EU-länder är det förhållandevis många som läser böcker.
- Minskningen är särskilt märkbar bland unga kvinnor
- Kvinnor/flickor läser betydligt mer än män/pojkar, men skillnaden mellan unga kvinnor och unga män minskar
- Utbildningsnivå har stor påverkan på benägenheten att läsa böcker
- Föräldrarnas utbildningsnivå påverkar barnens läsvanor
- Boklyssnandet ökar kraftigt, vilket åtminstone delvis förklarar minskat i läsande

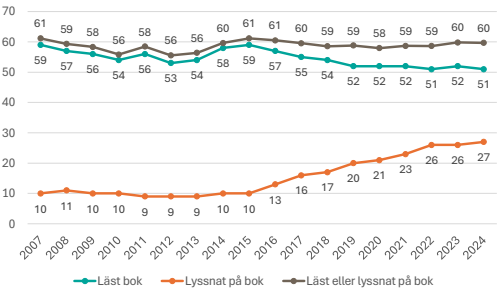
Svenskarnas läs- och bokvanor

2025-10-21
Mats Granér

Utveckling av befolkningens läsvanor över tid

Andel vuxna (16-90 år) som läser bok *minst någon gång i månaden*, procent

- Viss minskning av bokläsandet det senaste decenniet
- Kraftig ökning av boklyssnandet
- Oförändrad andel som läser eller lyssnar på böcker

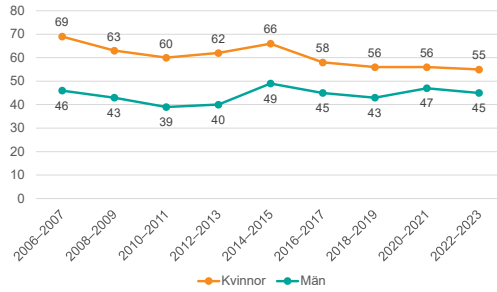
Källa: Kulturvanor 2024, Kulturanalys/SOM-institutet

Utveckling av ungas läsvanor över tid

Andel unga (16-25 år) som läser bok *minst någon gång i månaden*, procent

- Läsandet minskar mer bland unga kvinnor
- Skillnaden mellan unga kvinnor och unga män minskar

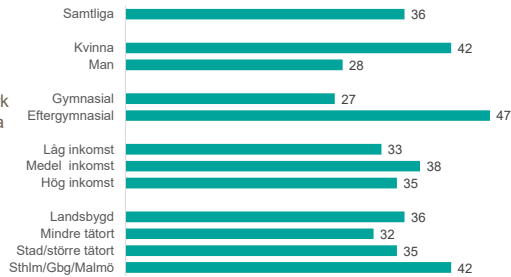
UNDERSÖKningen FÖR
KULTUR
ANALYS

Källa: Ungas kulturvanor, Kulturanalys

Vuxnas bokläsning inom olika grupper

Andel vuxna som läser bok *minst någon gång i veckan*, procent

- Kvinnor läser betydligt mer än män
- Utbildningsnivå har stark påverkan på läsvanorna

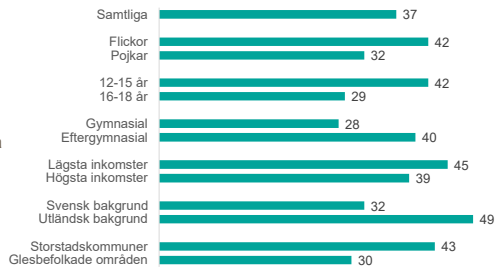
UNDERSÖKningen FÖR
KULTUR
ANALYS

Källa: Kulturvanor 2024, Kulturanalys/SOM-institutet

Barns bokläsning inom olika grupper

Andel barn som läser bok på fritiden *minst någon gång i veckan*, procent

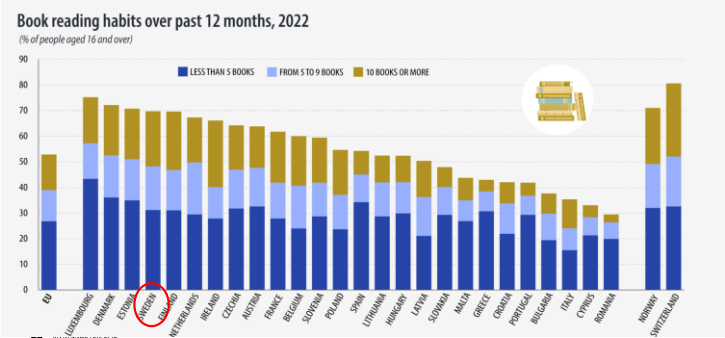
- Flickor läser betydligt mer än pojkar
- Yngre barn läser mer än äldre barn
- Föräldrarnas utbildningsnivå har stor betydelse
- Barn med utländsk bakgrund läser mer

UNDERSÖKningen FÖR
KULTUR
ANALYS

Källa: Undersökningarna av barns levnadsförhållanden, SCB

Internationell jämförelse

Summering

- Läsningen har minskat i hela befolkningen det senaste decenniet...
- men i jämförelse med andra EU-länder är det förhållandevis många som läser böcker.
- Minskningen är särskilt märkbar bland unga kvinnor
- Kvinnor/flickor läser betydligt mer än män/pojkar, men skillnaden mellan unga kvinnor och unga män minskar
- Utbildningsnivå har stor påverkan på benägenheten att läsa böcker
- Föräldrarnas utbildningsnivå påverkar barnens läsvanor
- Boklyssnandet ökar kraftigt, vilket åtminstone delvis förklarar minskat i läsande

Bilder som visades av Kajsa Ravin

Kulturrådet

Nationella målen:

- Alla, oavsett bakgrund och förutsättningar, ska ha tillgång till litteratur av hög kvalitet, att allas rätt till läsning tillgodoses
- Barn och unga prioriterade

Kulturrådet

- Initiera, samordna och följa upp läsfrämjande insatser av nationellt strategiskt intresse

Kulturrådet

Vår definition av läsfrämjande

- ta bort hinder för läsning och öppna vägar för litteratur
- bidra till att människor kan utveckla sina språk
- stärka läsarens självtillit och läsaridentitet
- öka tillgången till en mångfald av litteratur på olika språk och i olika format för läsare i alla åldrar
- ge fler möjlighet till en konstnärlig upplevelse genom litteratur

Kulturrådet

Kulturrådet

Läsambassadören

- Agnes Török 2024-2026
- Fokusområden
 - Livelitteratur
 - Bortom storstäderna
 - Ungas psykiska hälsa

Kulturrådet

Mer läsfrämjande insatser

- Barn- och ungdomsbokskatalogen
- Träff för läsfrämjande
- Astrid Lindgren Memorial Award

Kulturrådet

Metodutveckling

- Bokstart: för små barns språk- och läsutveckling
- Mer läsning unga: för unga i socioekonomiskt utsatta områden
- Tillgänglig läsning, rapport

Kulturrådet

Bidragsgivning

- Till offentliga aktörer och fria läs- litteraturfrämjare
- Ansökningar och redovisningar ger oss en överblick

Kulturrådet

Samverkan

- Läsrådet: Kulturrådet, Skolverket och MTM
- Bokstart: Bibliotek, BVC och förskola
- Stärkt samverkan: KB, MTM och Kulturrådet

Kulturrådet

Blickar framåt ...

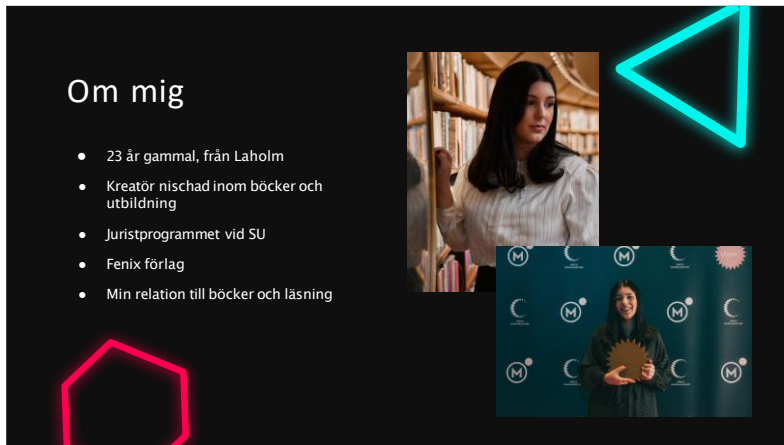

- Exempel på läs- och skrivfrämjande insatser utanför skolan

Tack!

KULTURRÅDET

Bilder som visades av Jasmine Darban

2023/24:RFR1	FINANSUTSKOTTET Öppen utfrågning om den aktuella penningpolitiken den 17 oktober 2023
2023/24:RFR2	SOCIALUTSKOTTET Offentlig utfrågning om nationell högspecialiserad vård
2023/24:RFR3	CIVILUTSKOTTET Offentligt sammanträde om vårdnad, boende och umgänge vid våld i familjen.
2023/24:RFR4	NÄRINGSUTSKOTTET Näringsutskottets offentliga sammanträde om energilagring
2023/24:RFR5	TRAFIKUTSKOTTET Offentligt sammanträde om artificiell intelligens (AI)
2023/24:RFR6	SOCIALUTSKOTTET Offentligt sammanträde om reformen av EU:s läkemedelslagstiftning
2023/24:RFR7	TRAFIKUTSKOTTET Planera laddinfrastruktur för vägtrafik – en kunskapsöversikt
2023/24:RFR8	FINANSUTSKOTTET Den demokratiska granskningen av centralbanker – En forskningsöversikt
2023/24:RFR9	CIVILUTSKOTTET Offentligt sammanträde – Hur säkerställer vi ett bostadsbyggande som möter behov och efterfrågan i hela landet?
2023/24:RFR10	FINANSUTSKOTTET Offentligt sammanträde om finansiell stabilitet i en osäker omvärld – hur påverkas Sverige?
2023/24: RFR11	MILJÖ- OCH JORDBRUKSUTSKOTTET Utvärdering av förädlingsindustrin och detaljhandeln för livsmedel
2023/24: RFR12	TRAFIKUTSKOTTET Offentligt sammanträde om trafikens elektrifiering
2023/24: RFR13	FINANSUTSKOTTET Riksbankens årsredovisning 2023 och den aktuella penningpolitiken
2023/24: RFR14	SOCIALUTSKOTTET Offentligt sammanträde om civilt försvar och krisberedskap inom hälso- och sjukvården
2023/24:RFR15	FINANSUTSKOTTET Svensk penningpolitik 2023
2023/24:RFR16	NÄRINGSUTSKOTTET Näringsutskottets offentliga sammanträde om en forsknings- och innovationspolitik för ett konkurrenskraftigt näringsliv
2023/24:RFR17	FINANSUTSKOTTET Offentligt sammanträde om Finanspolitiska rådets rapport, Svensk finanspolitik 2024

RAPPORTER FRÅN RIKSDAGEN		2023/24
2023/24:RFR18	FINANSUTSKOTTET Offentligt sammanträde med utfrågning av Riksbankens direktion om penningpolitiken 2023	
2023/24:RFR19	CIVILUTSKOTTET Offentligt sammanträde om överskuldsättning	

2024/25:RFR1	SOCIALFÖRSÄKRINGSUTSKOTTET Arbetslivsinriktad rehabilitering för sjukskrivna med stressrelaterad ohälsa – en utvärdering
2024/25:RFR2	FINANSUTSKOTTET Offentligt sammanträde med utfrågning av Riksbankens direktion om penningpolitiken 2024
2024/25:RFR3	FÖRSVARsutskottet Uppföljning av det civila försvaret – erfarenheter från tre beredskapssektorer
2024/25:RFR4	FINANSUTSKOTTET Finansutskottets offentliga sammanträde om finansiering av ny kärnkraft
2024/25:RFR5	NÄRINGSUTSKOTTET Näringsutskottets offentliga sammanträde om företag som brottsverktyg
2024/25:RFR6	CIVILUTSKOTTET Civilutskottets offentliga sammanträde om civilt försvar
2024/25:RFR7	FINANSUTSKOTTET Offentligt sammanträde med utfrågning av Finansiella stabilitetsrådet
2024/25:RFR8	ARBETSMARKNADSUTSKOTTET Arbetsmarknadsutskottets offentliga sammanträde om läget på arbetsmarknaden och arbetslösheten
2024/25:RFR9	FINANSUTSKOTTET Offentligt sammanträde om Riksbankens årsredovisning 2024 och den aktuella penningpolitiken
2024/25:RFR10	TRAFIKUTSKOTTET Offentligt sammanträde om det civila försvaret och transporter
2024/25:RFR11	SOCIALUTSKOTTET En utvärdering av delar av beslutsprocessen för nationell högspecialiserad vård
2024/25:RFR12	SOCIALFÖRSÄKRINGSUTSKOTTET Offentligt sammanträde om arbetslivsinriktad rehabilitering för sjukskrivna med stressrelaterad ohälsa
2024/25:RFR13	FINANSUTSKOTTET Svensk penningpolitik 2024
2024/25:RFR14	FINANSUTSKOTTET Offentligt sammanträde om Finanspolitiska rådets rapport Svensk finanspolitik 2025
2024/25:RFR15	FÖRSVARsutskottet Försvarsutskottets offentliga sammanträde om civilt försvar
2024/25:RFR16	FINANSUTSKOTTET Offentligt sammanträde med utfrågning av Riksbankens direktion om penningpolitiken 2024

RAPPORTER FRÅN RIKSDAGEN		2024/25
2024/25:RFR17	NÄRINGSUTSKOTTET	
	Näringsutskottets offentliga sammanträde om näringslivets roll för att stärka det svenska totalförsvaret	
2024/25:RFR18	SOCIALUTSKOTTET	
	Offentligt sammanträde om utvärdering av delar av beslutsprocessen för nationell högspecialiserad vård	

2025/26:RFR1	CIVILUTSKOTTET Offentligt sammanträde om e-handeln och konsumenterna
2025/26:RFR2	CIVILUTSKOTTET Uppföljning av tre bostadspolitiska beslut – en tydligare bostads försörjningslag, en enklare planprocess och slopat krav på bygglov för solcellspaneler
2025/26:RFR3	SOCIALUTSKOTTET Offentligt sammanträde om den nya socialtjänstlagen – så förebygger vi brottslighet
2025/26:RFR4	FINANSUTSKOTTET Offentligt sammanträde med utfrågning av Riksbankens direktion om penningpolitiken 2025

SVERIGES
RIKSDAG

Beställningar: Ordermottagningen riksdagstryck, 100 12 Stockholm
telefon: 08-786 58 10, e-post: order.riksdagstryck@riksdagen.se
Tidigare utgivna rapporter: www.riksdagen.se under Dokument & lagar